הלכה · משנה תורה · מפרשים · לחם משנה · ספר שופטים

לחם משנה על משנה תורה, הלכות עדות

רבי אברהם די בוטון

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

לחם משנה על משנה תורה, הלכות עדות

רבי אברהם די בוטון

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/לחם-משנה-על-משנה-תורה-הלכות-עדות/
הקובץ נוצר ב־20 בנובמבר 2026 מגרסה 202611200317-v39 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 5
הלכה ג 5
הלכה ד 6
פרק ב 7
הלכה א 7
הלכה ג 7
הלכה ד 8
הלכה ה 8
פרק ג 8
הלכה ב 8
הלכה ד 9
הלכה ה 10
הלכה ח 10
הלכה י 11
הלכה יא 11
הלכה יב 11
פרק ד 11
הלכה ג 11
הלכה ה 12
הלכה ז 12
פרק ה 12
הלכה ה 12
הלכה ו 13
הלכה ט 13
פרק ו 14
הלכה א 14
הלכה ב 15
הלכה ג 15
הלכה ד 17
הלכה ו 17
הלכה ח 18
פרק ז 19
הלכה ה 19
הלכה ז 19
פרק ח 19
הלכה א 19
הלכה ג 20
הלכה ד 21
הלכה ה 22
פרק ט 22
הלכה ד 22
הלכה ט 22
פרק י 23
הלכה א 23
הלכה ג 23
הלכה ד 24
פרק יא 27
הלכה ב 27
הלכה ג 28
הלכה ח 28
הלכה י 29
פרק יב 29
הלכה ב 29
הלכה ח 30
הלכה ט 30
פרק יג 31
הלכה א 31
הלכה ו 31
פרק יד 32
הלכה ג 32
הלכה ז 32
פרק טו 33

הלכה ג 33
פרק טז 34
הלכה א 34
הלכה ד 34
הלכה ה 35
הלכה ו 35
פרק יז 36
הלכה א 36
הלכה ב 37
הלכה ד 37
פרק יח 37
הלכה ב 37
הלכה ח 38
פרק יט 39
הלכה ג 39
פרק כ 40
הלכה ג 40
הלכה ד 41
הלכה ז 41
פרק כא 42
הלכה א 42
הלכה ב 43
הלכה ג 43
הלכה ד 44
הלכה ה 45
הלכה ו 45
הלכה ח 46
הלכה ט 46
הלכה י 48
פרק כב 48
הלכה ג 48
הלכה ד 49

פרק א

הלכה ג

כהן גדול אינו חייב להעיד וכו'. הקשה הרב בכ"מ דבפ' כהן גדול (דף י"ח) אסקינן במסקנא דאייתי בדבר שאינו נוגע למלך אלא דאתא ויתיב בסנהדרין דהא דתירץ רב יוסף מעיד למלך כבר דחו אותו בגמ' והקשו עליו ממתני' דלא דן ולא דנין וכו' וא"כ היכי שביק רבינו המסקנא ונקיט סברת רב יוסף הדחויה. ונ"ל לומר דרבינו הוקשה לו מה שהקשו שם בתוספות דלוקמה למתני' דמעיד למלך במלכי בית דוד ומאי דקאמר מתני' מלך לא דן וכו' מיירי במלכי ישראל כדאמר לקמן ומכח קושיא זו פירש רבינו דלא נהיר ליה תירוץ התוספות דעל כרחין כשהקשו כן בגמ' ודחו לרב יוסף לא ידע בגמ' הא דחילק רב יוסף עצמו לקמן ממלכי ישראל למלכי בית דוד אבל רב יוסף דתריץ כאן מעיד למלך אזיל לטעמיה שחילק כן לקמן ולדידיה מתוקמא מתניתין במלכי בית דוד והך תירוצא הוי רויחא טפי מההוא דתריץ ר' זירא דאמר מלך יתיב בסנהדרין דהא ודאי תירוצא דחיקא הוא. עוד כתב הכ"מ דמדרבינו לא חילק כאן משמע דאית ליה דאפי' במילתא דאיסורא אין כהן גדול מעיד. וקצת היה נראה להביא סיוע לדבריו דאי איתא דבמילתא דאיסורא כהן גדול מעיד מאי פריך בגמ' דהיכי מעיד מההיא דוהתעלמת לוקמה במילתא דאיסורא וכבר הקשו התוספות שם כן ותירצו הקושיא דמשמע ליה דמתני' בכל גוונא אייתי ולפי סברתם במילתא דאיסורא אפילו מלך צריך להעיד וכ"ש כהן גדול ורבינו אינו סובר כן אלא דאפי' במילתא דאיסורא אינו מעיד ועם זה תירץ הקושיא וכן גבי מלך סובר כן וכדכתב הרב בכ"מ עצמו בפ"ג מהלכות מלכים עיין שם. כך היו נראין הדברים לכאורה אבל אי אפשר לומר כן משום הא דאמרינן בפרק מי שמתו המוצא כלאים בבגדו פושטן אפילו בשוק והקשו שם מברייתא דוהתעלמת ותירצו איסורא מממונא לא ילפינן ורבינו פסקה להההיא דכלאים בסוף הלכות כלאים א"כ נראה דלפי זה לא נאמרה ברייתא דוהתעלמת אלא גבי ממונא דוקא וכן כתב שם הרב בהלכות כלאים בהדיא וא"כ כיון דהא דאין כהן גדול מעיד הוי מקרא דוהתעלמת וכדהקשו בפרק כהן גדול מעיד והתניא והתעלמת וכו' א"כ ודאי דגבי איסורא מעיד והכתוב לא דבר אלא בממון כדפרישנא לכך נראה עכ"פ דרבינו סובר דבמילתא דאיסורא אפי' מלך וכהן גדול מעיד וסמך על מ"ש כ"מ שיש חילול השם אין חולקין כבוד לרב דמשמע דבמילתא דאיסורא כל אדם צריך להעיד אפי' מלך ואע"ג דקי"ל דמלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול מ"מ לגבי איסורא כבודו הוי לאפרושי מאיסורא. ומה שאמר רבינו הולך לב"ד הגדול אע"ג דלא הוזכר בהדיא בגמ' משום דמשמע ליה ודאי דכהן

גדול לא ילך אלא לב"ד היותר מעולה שהוא ב"ד הגדול ועוד דאין דנין מלך אלא בב"ד של שבעים ואחד דלא גרע מכהן גדול דאמרינן בריש סנהדרין דהוא ע"פ שבעים ואחד וכדנפקא לן התם כל הדבר הגדול דבריו של גדול וכיון דעדות זה הוי נוגע למלך ודאי דהוי בב"ד של ע"א:

הלכה ד

ומכלל החקירות יתר על שבע השוות כו'. רבינו חולק על רש"י ז"ל וכן הר"א ז"ל בהשגות שכתב בפרק שלאחר זה טעה בזה כי הבדיקות אם אמר איני יודע וכו' סובר כדברי רש"י ז"ל דהם סוברים דדוקא השבע הנזכרות במשנה בזמן ומקום הם חקירות וכל השאר הם בדיקות ומה שאמר רב חסדא בגמ' בפ' היו בודקין (דף מ"א.) אחד אומר בסייף הרגו ואחד אומר באירן וכו' הוא מכלל הבדיקות והכי משמע פשטה דמתניתין דקאמר היו בודקין אותו בשבע חקירות ונפקא ליה התם מקראי משמע דכל השאר הוי בדיקות דלהני ליכא קרא דפטר להו אלא נפקא לן מקרא דרבנן וכיון שכן כולם שוים אבל רבינו סובר דמלבד החקירות של זמן ומקום יש חקירות אחרות בגוף המעשה עצמו כגון בחילול שבת אי זו מלאכה עשה ובע"ז את מה עבד וכיוצא בזה ומה שלא מנו במשנה אלא שבע חקירות מפני שאלו הן שוות בכל העבירות וכל השאר הם פרטיות לכל עבירה ועבירה חקירות הנאות לה וכמו שמבואר בדברי רבינו והוכרח רבינו לפרש כן משום דאמרינן בפרק זה בורר גבי אחד אומר חבית של יין ואחד אומר חבית של שמן הוה עובדא ואתו לקמיה דרבי אמי וחייביה רבי אמי לשלומי ליה חביתא דחמרא והקשו שם אימור דאמר רשב"א היכא דיש בכלל מאתים מנה כי האי גוונא מי אמר וכתב שם רש"י ז"ל דתרי מיני נינהו וכולי האי מכחשי אהדדי מי אמר וקשיא ליה לרבינו דמה הכחשה היא זו כיון שאינה הכחשה בזמן ולא במקום ככל השאר בדיקות הוי ועדות מוכחשת בבדיקות כשרה בדיני ממונות וכבר הקשה כן הרב בית יוסף בהל' עדות בטור ח"מ סימן ל' ותירץ דמכחשי דנקט רש"י ז"ל לאו דוקא אלא ר"ל שאין על כל חבית אלא עד אחד ולכן עדותן בטלה מלחייבו לשלם אבל חייב להשבע שבועת התורה שעד אחד מחייבו שבועה ע"כ. ואני תמה עליו דודאי בגמ' איירי דזה אומר לזה אותה החבית שאתה אומר שהיא של יין יחד היינו עמך באותה העת והיא של שמן והאחר אומר בהפך א"כ מכחישים זה לזה ממש הוא ואי הוי בהכחשה דחקירות אפילו שבועה אינם מחייבים ואי הוי בהכחשה דבדיקות ליחייב אפי' ממון. לכך נראה דרבינו סובר דיש חקירות אחרות בענין המעשה עצמו כגון באירן הרגו או בסייף הרגו ובהני ודאי ג"כ אם אמר איני יודע עדותן בטלה בדיני נפשות ובדיני ממונות אם הכחישו זה לזה

בהם עדותן בטלה ובהכי אתי שפיר ההיא דחבית של יין ושמן דהוי הכחשה בחקירות וכ"כ רבינו לקמן בפרק שלישי שהרי הכחישו בדרישה. ומה שהקשה הכ"מ דבגמ' יהיב טעמא לחקירות דכשאמר איני יודע עדותן בטלה מפני שהם דברים שהעדים נזומים בהם ובהני חקירות שכתב רבינו לא שייך הך טעמא נ"ל לתרץ דטפי עדיף חקירות שכתב רבינו שהם בגוף המעשה כיצד היה מחקירות הזמן ובמקום שהם חוץ מהמעשה והם חקירות חיצוניות וכן הבדיקות כגון עוקצי תאנה וכיוצא בהם הם דברים שאינם בגוף המעשה ובהני חקירות שכתב רבינו בדין הוא ודאי שאם אמר איני יודע בהן עדותן בטלה מפני שהם נוגעים לגוף המעשה עצמו אבל חקירות ובדיקות שהם דברים חיצונים שאלו בגמ' למה בחקירות כשאמר איני יודע עדותן בטלה ולא בבדיקות כיון שכולם הם דברים חיצונים למעשה ולזה הוצרכו בגמ' לתת טעם מפני דבחקירות שייך הזמה אבל בחקירות שכתב רבינו אין צריך לטעם דהטעם ברור כדכתיבנא. וא"ת לדעת רבינו להנהו אוקימתי דאוקי בפ' היו בודקין (דף מ"א.) מתניתין דמעשה ובדק בן זכאי בעוקצי תאנה כגון ששפדו ביחור של תאנה כגון שעקר תאנה בשבת וכו' הני חקירות הוו לדעתו ז"ל ובמתניתין הכי קאמרה כל המרבה בבדיקות הרי זה משובח מעשה ובדק בן זכאי בעוקצי תאנים משמע דמייתי לבן זכאי סייעתא למרבה בבדיקות. וי"ל דלהני אוקימתי מעשה ובדק בן זכאי לעיל קאי והכי קאמר אע"פ שהזכרנו שבע חקירות הם בכללות אבל עוד יש חקירות אחרות פרטיות בגוף המעשה והיינו דבדק בן זכאי בעוקצי תאנים ולפי המסקנא ניחא:

פרק ב

הלכה א

וכן העד השני וכו'. מה שהשיגו הר"א ז"ל כאן כבר ביארתי טעמו וטעם רבינו ונטר הר"א להשיגו עד כאן ולא השיגו לעיל משום דהכא הוי נפקותא לענין דינא:

הלכה ג

היו העדים מרובים וכו'. תמיה לי טובא דבפ' היו בודקין (שם:) אמרינן אלא אמר רבא הכי קאמר אפילו בחקירות שנים אומרים ידענו ואחד אומר איני יודע עדותן קיימת כמאן דלא כר' עקיבא ע"כ ופירש"י דהיינו הא דאמרינן בפ"ק דמכות מה שנים אין זוממין עד שיזומו שניהם אף שלשתן עד שיזומו שלשתן ואע"ג דר"ש קאמר לה להא מילתא וכו' מיהו ר"ע אית ליה נמי דר"ש וכו' והתוספות פירשו דלא קאי אלא אדר' עקיבא דאמר התם נמצא אחד מהם קרוב או פסול עדותן בטלה אפי' כשהם שלשה אבל ר"ש מודה

דבחקירות שנים אומרים ידענו ואחד אומר איני יודע יהרג ובין שיפרש רבינו כפירוש רש"י ז"ל או כפירוש התוספות דבריו תמוהים שהוא פסק לקמן בפרק ה' מהלכות אלו כר' עקיבא שכתב ע"פ שני עדים או על פי שלשה וכו' מה שנים נמצא אחד מהם קרוב או פסול כו' ובפרק עשרים מהלכות אלו פסק כר"ש היו העדים שלשה אפי' מאה העידו בב"ד זה אחר זה אין נענשין עד שיזומו כולן והיינו כר"ש דאמר כן בפ"ק דמכות. ואולי יש לומר דרבינו מפרש כפירוש רש"י ז"ל ומ"ש רבינו כאן איירי כשהעידו כל אחד אחר כדי דבור של חבירו וכיון שכן אפי' אמר האחד איני יודע עדותן קיימת כיון שלא העיד תוך כדי דבור של חבירו דומיא דהזמה דלא בעינן שיזומו כולן כשהעיד אחר כדי דבור של חבירו דהא בהזמה תלי טעמא בגמ' ומה שאמר מתני' דלא כר' עקיבא משום דבגמ' בעי לאוקמה מתני' בכל גוונא אפי' שהעיד תוך כדי דבור של חבירו אבל רבינו כיון דפירש גבי הזמה החילוק שבין תוך כדי דבור לאחר כדי דבור מינה נשמע דכאן איירי אחר כדי דבור דהא בהא תליא ולא הוצרך לפרש כאן. ומכל מקום סתם הדברים ועדיין צ"ע:

הלכה ד

כגון שאמר האחד בששה עשר והאחד בשבעה עשר וכו'. בגמ' אמרו עד רובו של חדש ומשמע דרובו של חדש הוי י"ו כדברי רבינו ז"ל אבל רש"י פירש כגון אחד אומר בעשרים ואחד אומר בעשרים ואחד וקשה דלשון רובו משמע כדברי רבינו ומי הכריחו לפרש כן:

הלכה ה

שדרך העם לטעות בשעה אחת וכו'. קשה דבפרק ראשון מהלכות חמץ ומצה כתב רבינו שעה חמישית אין אוכלין בה וכו' גזירה משום יום המעונן שמא יטעה בין החמישית לששית ולמה לי יום המעונן אפילו בלא מעונן נמי הרי כתב כאן שדרך העם לטעות בשעה אחת וי"ל דלא כתב שם יום המעונן אלא לרמוז הגזירה האמורה בגמ' בין חמש לשבע דהיא האמיתית שהוא נוגע באיסור תורה אבל הא דבין חמישית לששית לא כתבה אלא לקרב הדבר אל המושכל כמו שכתב הוא עצמו בתשובה הביאה שם הרב בעל כסף משנה:

פרק ג

הלכה ב

אבל בדיני קנסות וכו'. הטור בחושן משפט בסימן ל' כתב בין עדי ירושות מתנות וגזלות חוץ מעדי חבלות והוא נלמד מדברי הרא"ש ז"ל בפסקיו בפ' אחד דיני ממונות שכן כתב

שם הילכך כל מידי בר מחבלות עבדינן שליחותייהו וכו' וגם דרישה וחקירה נמי לא בעי אע"ג דבתחלת לשונו כתב שם אבל גזילות וחבלות בעי דרישה וחקירה לא כתב כן אלא לפי מאי דמשמע מסוגיא דסנהדרין ואח"כ כתב מאי דמשמע מסוגיא דהחובל והוא העיקר ושיעור לשונו כך הוא מסוגיא זו משמע דגזילות וחבלות בעו דרישה וחקירה אבל מסוגיא דהחובל משמע דחבלות דוקא בעו דרישה וחקירה והוא האמת כי הוא כוונת דבריו על כל פנים דאם לא כן קשיא רישא דלישנא לסיפא דלישניה דרבינו וכתב שם הרב ב"י דאין הכרע מה הוא סובר ונ"ל דיש להכריע ממ"ש בפ"ה מהלכות סנהדרין וז"ל דיני קנסות כגון גזלות וחבלות ותשלומי כפל אין דנין אותם אלא שלשה מומחין וכו' משמע דדיני קנסות דבעו דרישה וחקירה גזילות וחבלות מכללם. איברא דבסוף הפרק ההוא כתב דמי שגנב או גזל גובין ממנו הקרן דייני ח"ל והוא סותר הדברים האמורים שכתב בראש הפרק וכבר הקשה שם כן הרכ"מ ותירץ דיש שני מיני גזילות כדברי הרב הנמוקי יוסף או דסובר רבינו דגזילות על ידי חבלות דוקא אין גובין דייני ח"ל ומ"מ דברי רבינו סתומים באותו הפרק דכתב בשני המקומות גזילה סתם ולא חילק בין גזילה לגזילה כמ"ש הרכ"מ. כתב הרכ"מ ובדין מרומה כולי עלמא מודו דברייתא היא בפרק שבועת העדות וקשה דההיא דפ' שבועת העדות לא הוי אלא אחר שידע וחקר שהוא מרומה בודאי קאמר דאין לחתוך הדין ההוא והוא מ"ש רבינו בפרק כ"ד מהל' סנהדרין והם דברי התוספות בפרק אחד דיני ממונות אבל חששא לחוש לדין מרומה לחקרו מההיא ברייתא לא שמענו:

הלכה ד

דין תורה וכו'. וכבר אתה רואה קושית הרכ"מ והיא עצומה ודאי על דברי רבינו מהא דאמרינן בכולא גמ' קיום שטרות דרבנן דמשמע דמן התורה בשטר בלא קיום סגי גם הא דתירץ לקושית הר"ש בר צמח דקרא שדות בכסף יקנו הוי דברי קבלה ולא דבר תורה אינו תירוץ דבפ' השולח (ל"ו) גבי מה שאמרו במשנה שאין העדים חותמין על הגט אלא מפני תיקון העולם הקשו מפני תיקון העולם דאורייתא הוא וכתוב בספר וחתום וכו' ומאי קושיא הא התם ג"כ הוי תקנה דלא תנעול דלת בפני לוין דקרא דברי קבלה הם והוא משום דלא תנעול דלת לפי דברי הרב כ"מ וא"כ הודיענו במשנה דאע"ג דבגט ליכא טעמא דנעילת דלת ולא היה להם לחתום בגט מ"מ מפני תיקון העולם תיקנו שיחתמו בגט וכבר כתבתי במקום אחר בפירושי בדברי הטור להל' עדות ישוב בדברי רבינו. ודע שהבין הטור בכוונת רבינו סימן כ"ח בח"מ דרבינו סובר דאין אדם שולח עדותו בב"ד מדין תורה כדברי רש"י ז"ל ואע"ג דבנסחאותינו בפרק ט' מהלכות עדות כתב גבי חרש

צריך להעיד בפיו או שיהיה ראוי להעיד בפיו דמשמע דסבירא ליה כר"ת דשולח עדותו לב"ד מ"מ כתב שם הרב"י דלא גריס הטור בדברי רבינו או שהיה ראוי להעיד ולי נראה דאפשר דהנוסחא דאית לן בדברי רבינו בפרק ט' מהלכות אלו היא עיקר ורבינו סובר כדברי רבינו תם דמן התורה אדם שולח עדותו לב"ד וכן מהני שטר מן התורה היכא שהעדים קיימים וזוכרים העדות או שולחים עדותם לב"ד ומה שדקדק שם הטור מדברי רבינו שכתב הרי שלא העידו אלא לחתום בשטר י"ל דמ"ש רבינו מדברי סופרים הוא דחותכין ע"פ עדים שבשטר אע"פ שאין העדים קיימים כלומר שאינם ראויים להגיד דכבר מתו דאז מן התורה אינו מועיל שטר ותיקנו רבנן דמהני אבל כל זמן שהעדים קיימים וזוכרים עדותם שיכולים להגיד בפניהם ודאי דמהני כדברי ר"ת:

הלכה ה

כל עד שנחקרה עדותו וכו'. מה שהביא הרכ"מ ראיה מפרק שבועת העדות השביע עליהם חמש פעמים אינה ראיה כמ"ש הוא אחר כך דשאני התם דלא משוו נפשייהו רשעים ונשבעו לכך אינם יכולים לחזור ולהודות:

אפילו נתן טעם לדבריו וכו'. כתב הטור בחשן המשפט סימן כ"ט אבל בדבר שמוכח שטעה כגון שמעיד חובתו של המביא אותו שומעין דמסתמא אין אדם מביא עד להעיד חובתו ע"כ והוא עובדא בגמ' פ"ב דמציעא (דף כ"ח:) ולא ידעתי למה לא הזכירו רבינו:

הלכה ח

אמרו העדים שטר מכר זה מודעא נמסרה לנו וכו'. בפסקי מהר"ש כהן כתוב שם בשם החכם השלם מוהר"ר שמואל טאיטאצק ז"ל שהקשה בדברי רבינו כאן דאיך כתב רבינו דבמודעא אע"פ שכתב ידם יוצא ממקום אחר נאמנים ובתנאי דוקא כשאין כתב ידם יוצא ממקום אחר הא בפרק ב' דכתובות משמע דטפי אית לן להימונינהו בתנאי מבמודעא דבעי רבא מרב נחמן אי מהימני בתנאי אע"ג דבמודעא אין נאמנים או לא. ול"נ לתרץ דהיינו דוקא אליבא דרב נחמן דאית ליה דבמודעה אינם נאמנים משום דלית ליה טעמא דניתן ליכתב אבל לדידן דקי"ל כמר בר רב אשי דבמודעא נאמנין משום דניתן ליכתב ומפרש רבינו ניתן ליכתב כפירוש בתרא דפירש הר"ן ז"ל דהרי ביד העדים לכתוב עתה המודעא מזמן הראשון וכיון שכן נאמנים דהוי כאילו כתובה עתה מזמן ראשון וחתמוה וכיון שכן מהאי טעמא אפי' כתב ידם יוצא ממקום אחר נאמנים דהוי כאילו כתבו המודעא וחתמוה כיון דבידם לעשות:

הלכה י

אמר אחד מן העדים וכו' הרי כאן עד אחד. הטור בסימן כ"ט כתב בשם רב מתתיה דהאומר תנאי נאמן כלומר דאוקי חד לבהדי חד וליכא עדות כלל ואין חייב שבועה מן התורה אבל מדברי רבינו שכתב הרי כאן עד אחד משמע דאינו סובר כן אלא כדברי הרמ"ה שכתב הטור בסימן מ"ו דעד אחד אומר תנאי ועד אחד אומר לא היה תנאי דנשבע שבועה דאורייתא ולא אמרינן אוקי חד בהדי חד וכו'. וזהו שכתב כאן הרי כאן עד אחד כלומר וחייב שבועה וכיון דדעת רבינו כדעת הרמ"ה למדנו דאית ליה דאין עד אחד המסייע פוטרו מן השבועה כדעת הרמ"ה ובעל התרומות בשער כ"א העתיק לשונו והרב"י בהל' טוען סימן פ"ד כתב בשם הרמב"ם ז"ל דעד אחד המסייעו אינו פוטרו משבועת היסת ועיין שם והוא מוכיח לזה:

הלכה יא

אם היה בעל דין חולה וכו'. הרב בעל מישרים נתיב ב' ח"א דקדק מלשון רבינו שחלה תובע וגם נראה שצריך בכולן שלחו לו וכו' ותמה הרב בית יוסף בסימן כ"ח ומאין לו כן ונראה לי טעמו מדחזר רבינו וכתב פעם אחרת בעל דין כיון שכבר כתב היה בעל דין חולה היה די לו לכתוב ושלחו לו ולא בא אלא מדכתב לבעל דין פעם שנית משמע דהוא בעל דין שלא נזכר דהראשון התובע שחלה וזה בעל דין שהזכיר כאן הוא הנתבע ומינה דקאי אכולהו ולא תימא דקאי אעדים רוצים לילך למדינת הים לחוד דמדכתב בעל דין פעם שנית משמע דקאי אחלוקה קמייתא ג"כ דהתובע חולה ושלחו לנתבע כדכתיבנא זה טעמו של רבינו ירוחם ואין הדקדוק מוכרח:

הלכה יב

וטען התובע וכו'. אפשר דדעת רבינו כדברי התוספות בפרק המפקיד שלא הצריכו שם רגלים לדבר כמ"ש בכתובות אלא כתבו שמפני שאותו אמר שיש לו עדים ויראים להגיד אמר לו רב חסדא שיעידו וזהו שכתב רבינו וטען שהעדים מתפחדים וכו' והרב בכ"מ הלך להסכימו עם רש"י ז"ל ואין צריך:

פרק ד

הלכה ג

וכן אם אמר האחד וכו' והשני שהעיד אחר זמן וכו'. מה שדקדק הרב כ"מ ז"ל מדקאמר שהעיד אחר זמן דהעדות היה אחר זמן עדות חבירו אבל הראיה שהלוהו קודם לו היתה דאם לא כן אמנה דמסהיד האי לא מסהיד האי, לא ידעתי להלום דבר זה דהא הלואה

אחר הלואה קי"ל דמצטרפין אע"ג דאמנה דמסהיד האי לא מסהיד האי. לכך נראה דלרבותא נקטיה רבינו הכא דאע"ג דההודאה היתה קודם לו וכן ההעדה בב"ד לא היו יחד אלא אחר זמן שלא העידו יחד מ"מ מצטרפין:

הלכה ה

ואם אמר זה שלא כתב עדותו וכו'. אפשר מפרש דהא דקאמר אמימר בפרק גט פשוט (דף קס"ה.) דמצטרפין עד אחד בכתב ועד אחד על פה להיות מלוה בשטר כפירוש רשב"ם ומפרש דהא דקאמר גמרא דמצטרף היינו היכא דאיכא קנין משום דסתם קנין לכתיבה עומד אבל היכא דליכא קנין לא והיינו דפירש כסף משנה כאן בדברי רבינו אבל בבית יוסף חשן משפט סימן נ"א כתב דרבינו מפרש דלא כפי' רשב"ם אלא דהא דאמימר הוא דגבי מבני חרי ולא ממשעבדי והאי דינא דכתב רבינו ואם אמר זה שלא כתב עדותו וכו' לאו היינו דינא דגמרא אלא רבינו אומר כן מסברתו דסתם קנין לכתיבה עומד ומאי דקאמר מצטרפין דהוי להיות מלוה על פה היינו דינא דגמרא:

הלכה ז

אבל אם העידה האחת שראתה וכו'. ודאי דטעות סופר הוא כדכתב הרכ"מ דכיון דאיכא כת אחת שאומרת שנים בגבה למה לי שיצטרך לכת השנייה דשנייה בכריסה דאין סברא לומר דבעינן תרוייהו א"כ אמאי מצטרפין הלא חצי דבר הוא א"ו הגירסא הנכונה היא אם העיד הראשון וכו' והוא דינא דגמ' בהדיא פרק זה בורר (דף ל':) אמרו שם וכן שבבן ושבבת והקשו שם אילימא אחד אומר אחת בגבה ואחד אומר אחת בכריסה האי חצי דבר וחצי עדות הוא אלא אחד אומר שתים בגבה ואחד אומר שתים בכריסה וא"כ יש לתמוה על הרב כסף משנה שכתב רבינו למדו מכיון דקי"ל דעדותן מצטרפין וכו' דלא היה צריך לכך דבהדיא אמרו כן בגמ':

פרק ה

הלכה ה

עדות כולם בטלה וכו'. נראה דאפי' אותם שאמרו לראות שחותכין הדין על פיהם אף על פי שלא נתכוונו להעיד וכדכתב רבינו לקמיה כיון שנמצא אחד פסול כמי שנתכוונו להעיד נתבטל ג"כ עדות מי שנתכוונו לראות ולהכי כתב רבינו עדות כולם בטלה כלומר אפילו אותם שנתכוונו לראות עדותן בטלה כיון דבאותם שנתכוונו להעיד שהם עיקר הדבר נמצא בהם קרוב או פסול:

הלכה ו

שטר שהיו עדיו מרובים וכו'. נראה מדברי רבינו דמפרש הברייתא דפרק גט פשוט שנים הראשונים דלרבותא נקט הראשונים וכמו שהיה מפרש ר"ת קודם שחזר בו וכדכתבו התוספות פרק ב' דגיטין (דף י"ח:) ור"י הקשה לו דאם כן אמאי מקיימין את השטר בין העדים החתומים למטה או למעלה או באמצע ומש"ה חזר ר"ת וקושיא זאת איתא על רבינו והרמב"ן ז"ל בחידושיו פרק גט פשוט הביאו הריב"ש בסימן תמ"ו כתב לתרץ קושיא זו וז"ל ואין לחוש שמא יקיימו אותו מאותן העדים שלמטה דכיון שהם קרובים או פסולים מיגליא מילתא ולא אתי למסמך עלייהו וקשה לי על תירוץ זה הא דאמרינן בס"פ הזורק גבי גט מקושר אמר ר' יוחנן לא הוכשרו בו אלא עד אחד קרוב בלבד אבל תרי לא דילמא אתו לקיומי בתרי קרובים וחד כשר כו' וכיון דקרובים ידיעי היכי אתו לקיומי בהו ואמאי ידיע טפי בפשוט ממקושר. ומ"ש הרכ"מ דמוקי רבינו ההיא דגיטין דהיכא דחתים אריסא אמרי לה פסול דאיירי כשישבו לחתום קשה דמה צריך לכך כיון דרבינו מפרש בפרק תשיעי מהלכות גירושין דמה שאמרו בגמרא אתי לאחלופי בשאר שטרות דר"ל היכא דאמר כולכם בשאר שטרות דהתם ליכא תנאי ובודאי דכולהו משום עדים הוו א"כ ראוי ודאי שאם נמצא אחד מהם פסול או קרוב עדותם בטלה אפילו לא ישבו לחתום יחד כיון דהזמין לכולם לעדים. ודע שכתב הטור סימן ל"ו בשם הרי"ף ז"ל דאפי' העידו בב"ד יחד אם אין הרחוק יודע בקורבתו של חבירו דעד הרחוק כשר והרא"ש ז"ל בפסקיו דקדק מלשון הגמ' בהפך בפ"ק דמכות דמדקאמר דלא נפסל הכשר כשחתם עם הפסול משום דדילמא רווחא שבק משמע אבל אם העידו ביחד נתבטל עדות הכשר וקשה לי על דבריו דאם כן לשון הגאון שכתב הרי"ף ז"ל הוא כדברי לשון הגמ' ואדדייק מלשון הגמ' הוה ליה למידק מלשון הגאון שהביא הרי"ף עצמו דמשמע דסבר הכי והיה לו להקשות להרי"ף מיניה וביה אלא ודאי שאין דקדוקו דקדוק דהגמ' לא קאמר אלא אפי' שנאמר שידע בפיסולו מ"מ דילמא לא חתם עמו אלא רווחא שבק ליה וכן נפרש לשון הגאון:

הלכה ט

בד"א בדבר שצריך עדים מן התורה וכו'. נראה מדברי רבינו כמ"ש הרכ"מ דלא שני ליה כלל בין בדיני ממונות לדיני נפשות דבכולהו עד המעיד אינו נעשה דיין אבל עד הרואה נעשה דיין אבל קשה דאי רבינו פסק כר' טרפון א"כ לתירוצא בתרא דואי בעית אימא דאמרינן בפרק החובל (דף צ':) ר' טרפון אייתי בראוהו ביום ומ"מ בעי שיהו מקצתם עדים ומקצתם דיינים ואינם יכולים לעשות מעשה ע"פ ראייתם בלא עדות

ואמאי הא באחד דיני ממונות (דף ל"ד:) אמרינן דשלשה שנכנסו לבקר את החולה רצו כותבין רצו עושין דין כו' וכתבו רבינו בפרק ג' מהלכות סנהדרין וא"כ בדיני נפשות נמי אמאי לא עבדי דין בראייתם לבד ודוחק לומר דרבינו אינו פוסק כלישנא בתרא דהוא מסקנא. וי"ל דסובר רבינו דלעולם הגדה בעינן ובדיני ממונות ראה דבעינן הגדה ומה שצוה בפניהם החולה חשיב הגדה כמ"ש שם בפרק ג' מהלכות סנהדרין הרב"י בשם הריטב"א ולכך בעינן בדיני נפשות שיהיו מקצתם עדים. ומ"מ קשה על הרכ"מ מ"ש דפסק רבינו כר' טרפון משום דאית ליה דהלכה כר' עקיבא מחבירו ולא מרבו ור' טרפון רבו דאי אפשר לומר כן דמאן דאית ליה הכי פסק בההיא דהכותב (דף פד:) כר' טרפון ורבינו פסק בפי"א מהלכות מלוה בההיא כר' עקיבא שכתב שם בד"א בזמן שנפרעין מן הלוה והיינו כר' עקיבא דאמר נותנו ליורשין. עוד קשה לי מההיא דפרק אלו הן הגולין (דף י"ב.) דאמרינן התם דרוצח שיצא חוץ לתחום ומצאו גואל הדם והרגו דר' יוסי ור' עקיבא אית להו דאינו נהרג עליו ורבי אליעזר אית ליה דנהרג עליו ודריש ליה מקרא דעד עמדו למשפט ואמרינן התם דר' יוסי ור' עקיבא דרשי ליה להאי קרא להההיא דר' עקיבא דסנהדרין שראו באחד שהרג את הנפש שאין ממיתין דכיון דרבי פוסק בהל' רוצח ושמירת נפש פרק חמישי כר' עקיבא ודלא כר' אליעזר א"כ ודאי דהיה לו לפסוק כאן בההיא כר' עקיבא ולמה דחאה משום דר' עקיבא אמרה וכדכתב הרכ"מ הא מוכרח הוא לפסוק כן לפי מה שפסק בהלכות רוצח ונ"ל לומר דר' טרפון דריש ליה ההוא קרא דאין הורגין את הנפש בלא עדות אלא מקצתם עדים ומקצתם דיינים ור' עקיבא אין לו כל כך הכרח מההוא קרא אלא הסברא דאמרינן בריש פרק ראוהו בית דין אליבא דר' עקיבא דתו לא חזו ליה זכותא מסייע ליה עם קרא וצריכי קרא וסברא והשתא ניחא מה שהקשו התוס' בריש פרק ראוהו בית דין דהיכי יהיב טעמא משום דלא חזו ליה זכותא דהא בפרק אלו הן הגולין דרשינן ליה זה מקרא דלדעת רבינו תרוייהו צריכי וכדכתיבנא ורבינו פסק כר' טרפון ודריש בההוא קרא לומר דצריך שיעמדו למשפט כלומר שיעידו מקצת הסנהדרין ומקצתם יהיו דיינין ומ"מ הקושיא האחרת שהקשיתי צ"ע:

פרק ו

הלכה א

שקיום שטרות מדבריהם וכו'. לשון זה קשה בעיני דבפ"ג לא קאמר אלא שתקנו רבנן שחותכין דיני ממונות ע"פ שטר כדי שלא תנעול דלת בפני לוין שאין אדם מלוה לחבירו אם יודע ששטר לא מועיל לו כלום אלא צריך לעולם להביא עדיו לב"ד ואולי לפעמים

לא ימצאו שילכו או שימותו אבל מה שתקנו אחר כן שלא יועיל השטר בלא קיום אין זה כדי שלא תנעול דלת בפני לוין שלא נעשה אלא שלא יזייף כל אחד שטר ויגבה מחבירו בשטר מזוייף ומה ענין תקנת השטר שלא יועיל בלא קיום לענין שלא תנעול דלת בפני לוין. ואולי יש לומר דאם לא היה הקיום לא היו אומרים שהשטר יועיל מפני שמא יבא כל אדם לזייף וכיון דהקיום לצורך השטר כדי שיועיל והשטר עצמו נתקן כדי שלא תנעול דלת הוי כאילו הקיום עצמו נעשה כדי שלא תנעול דלת:

ולפיכך אין מקיימין השטרות בלילה וכו'. כלומר מפני שהוא דין ואע"פ שיש דרכים שאין בהם קבלת העדות כגון היכא שהדיינים מכירים החתימות או שחתמו בפניהם מ"מ כיון שהוא דין לא יקיים בלילה אבל הרכ"מ כתב בפרק ג' מהלכות סנהדרין דהטעם הוא מפני שהוא קבלת עדות והוצרך לתרץ לאותם הדרכים שאין בהם קבלת עדות דמכל מקום כקבלת עדות דמי יע"ש. ומה שנראה לי כתבתי:

הלכה ב

הדרך השלישי וכו'. כתב הרכ"מ וידוע שאין הלכה כרבי מחביריו ובגמ' כאן בהדיא הלכה כדברי חכמים ואין צורך לסמוך על הכלל:

זה כתב ידי ואני עד בדבר זה וכו'. אפשר דרבינו ז"ל אזיל לטעמיה דסובר דאין זוכר העדות מתוך השטר לא יעיד על חתימת ידו דהרי הוא כחרש וכמ"ש לקמן ראש פרק שמיני ולכך כתב כן שצריך שיאמר ואני עד בדבר הזה כלומר שיזכור העדות מתוך השטר:

הלכה ג

שמא הוא זייף הכל וכו'. כתב הר"ן ז"ל והרכ"מ דלדברי רבינו אם השטר המקויים יוצא מתחת ידו מקיימין ממנו דאין חששא שזייף הוא השטר כיון דהוא מקויים ולשמא זייף זה מתוך השטר שתחת ידו לא חיישינן ולדברי רבינו מ"ש רב שימי בפ"ב דכתובות (דף כ'.) וביוצא מתחת יד אחר לא קאי אשטר מקויים אבל לפירש"י דחיישינן שמא זייף זה השטר מתוך אותו השטר אפי' הוא מקויים כיון שיוצא מתחת ידו אין מקיימין ממנו ועל כן יש תימה בדברי הטור סימן מ"ו שכתב כפירוש רש"י ז"ל שכתב שם דשמא זייף מתוכם וכו' ואח"כ כתב תדע לך שהרי משטר אחר מקויים מקיימין אפילו יוצא מתחת ידו ובודאי דאלו דברים סותרים כדכתיבנא דאם חיישינן שמא זייף זה מתוך אותו שטר אפילו שיהיה מקויים דשטר שיוצא מתחת ידו לא זזה החששא ממקומה כדכתב הר"ן ז"ל ולכן נראה ודאי דלשון הטור הוא מוטעה וטעות סופר הוא מה שכתוב אפי' יוצא מתחת ידו ולפירוש רבינו איכא לאתמוהי דאם החששא שמא זייף אותם השטרות

שמקיימין זה מתוכם מה לי שיצאו אותם השטרות מתחת ידו ומה לי שיצאו מתחת יד אחר דכיון דביוצא מתחת יד אחר אנו אומרים שאינם מזוייפים כיון שאכלום בעליהם בשופי ביוצא מתחת ידו ג"כ כיון שהוא אכל אותן השדות בשופי ג' שנים ודאי שאינם מזוייפין. וי"ל דכיון דאנו רואים בידו שאין מי שיכירנו אלא שצריך להקיף חתימות אחרות ולדמותם לאלו א"כ הורע חזקתהו קצת דדמי לזיוף ולכך אולי הוא זייף ג"כ אותם שיוצאים מתחת ידו אבל כשיוצאים מתחת יד אחר ליכא שום ריעותא באחריני כלל ודוחק. וא"ת לדעת רבינו מאי פריך מאי שנא תחת יד עצמו דלא דילמא זיופי זייף מתחת יד אחר נמי דילמא אזל וחזא אתא וזייף הא לרבינו לא חיישינן שמא זייף זה מתוכם אלא החששא היא אם הוא זייפם וכי תימא דהיא גופא פריך דאמאי לא חיישינן שמא זייף מתוכם ודילמא אזל וראה וזייף מתוכו וכ"ת להך חששא אכתי קשיא אם כן מאי תירץ כולי האי לא מצי מכוין דמשמע דמשום שהם ביד אחר לא חיישינן שמא זייף מתוכו אבל אם היה בידו חיישינן שמא זייף מתוכו הא לדברי רבינו אם שטר מקויים הוא אפילו יוצא מתחת ידו לא חיישינן שמא הוא זייף מתוכו כדכתיבנא. וי"ל דלדעת רבינו ודאי דהיא גופא פריך ניחוש שמא זייף מתוכו ומה שתירץ כולי האי לא מצי מכוין ה"ק חששא דשמא הוא זייף הכל חיישינן אבל אם הוא לא זייף האחרים לא חיישינן שמא זייף זה שדומה לאחרים דכולי האי לא מצי מכוין לזייף חתימה ממש דומה לאחרות בלי שום צד הפרש ביניהם:

וכן מקיימין השטר משטר שקרא עליו ערער וכו'. הר"ן ז"ל בפירוש ההלכות כתב חילוף הגירסאות בין הרי"ף ז"ל ורש"י ז"ל דלהרי"ף דקרא ערער עליו הוא גריעותא לשטר ההוא שקראו עליו ערער ולכך בעינן שיהיה מקויים אבל אם לא קראו עליו ערער עדיף טפי ומקיימין ממנו אע"פ שאינו מקויים ומ"מ כדאמרי נהרדעי כגון שני שטרות משתי שדות ולפירושו מה שאמרו בגמ' (שם) קרא עליו ערער אין לא קרא עליו ערער לא מסייע ליה לרב אסי ר"ל קרא עליו ערער בעינן מקויים לא קרא עליו ערער לא בעינן שיהיה השטר מקויים אלא אפילו אינו מקויים ולגירסת רש"י ז"ל ופירושו הוי בהפך דמה שקרא עליו ערער הוא מעליותא לשטר ההוא דכיון דקרא עליו ערער ועמדו עליו ודקדקו בדבר וקיימוהו ודאי דהוא שטרא דאין בו זיוף כלל ולפי זה מה שאמר בגמ' קרא עליו ערער אין לא קרא עליו ערער לא פירושו קרא עליו ערער סגי בשטר מקויים אבל לא קרא ערער לא סגי בשטר מקויים ואפי' שהוא מקויים אין מקיימין מתוכו אבל הטור בסימן מ"ו כתב בשם הרא"ש פירוש אחר ג' דקרא עליו ערער דנקט בברייתא לאו דוקא אלא אורחא דמילתא נקט שלא היו רגילים לקיים שום שטר בלי ערעור ועל זה תימה

א"כ איך יתיישב מה שאמרו בגמ' קרא עליו ערער אין לא קרא עליו ערער לא דלפירושו אין נפקותא כלל בקרא עליו ערעור ואולי לא היה גורס כן הרא"ש ז"ל בגמ' אלא אמר רב אשי אין מקיימין את השטר כו'. ודברי רבינו סתומים ור"ן ז"ל פירשם כפירוש הרי"ף ז"ל והרב בית יוסף בחשן משפט סי' מ"ו פירשם כדברי רש"י וכאן בכסף משנה פירש דברי רבינו כפי שיטת הר"ן והראב"ד ז"ל כפי מ"ש הרב כ"מ חולק על רבינו בתרתי חדא דרבינו גורס כהרי"ף והר"א גורס כרש"י ז"ל ואיכא הנפקותא דאיכא בין שני הפירושים והגירסאות הנזכרות כדכתיבנא ועוד חולק עליו דסובר דשטר שקרא עליו ערער דאמר רב אסי והוזכר בברייתא ר"ל שני שטרות מקויימים לשון שטר לאו דוקא אלא ר"ל שני שטרות מקויימים ונהרדעי גלו לנו זה דכיון דאמרי שני שטרות משתי שדות מפרשים לנו דשטר דקאמר רב אסי והוזכר בברייתא ר"ל שני שטרות אבל לעולם אין מקיימים (אלא) משטר אחד מקויים זאת נראה כוונת הר"א ז"ל לפי מ"ש הר"ן ז"ל בהלכות וכן נראה ממה שפירש הרב כ"מ ז"ל כדעת הר"ן ז"ל אבל קשה לי דאם כוונת הר"א ז"ל היא זאת למה לא הזכיר בהשגתו כלל מפירוש זה ולא השיג על רבינו אלא מהגירסא לבד שכתב אין הגירסא שלו כגירסא שלנו היה לו להזכיר גם מהפירוש שחולק עליו. לכן נ"ל לפרש דלא נכנס הר"א ז"ל בחילוף הגירסאות אשר בין רש"י והרי"ף ז"ל אלא בין שיהיה כוונת רבינו כרש"י או כהרי"ף לא השיגו הר"א ז"ל על כך אלא מה שהשיגו הוא דהר"א גורס נהרדעי אמרי ורבינו גורס אמרי נהרדעי דלרבינו אמרי נהרדעי מפרשי לרב אסי דלעיל דלא פליגי אלא קאמרי דהיכא דלא קרא ערער מקיימין משני שטרות כו' ולגירסת הר"א ז"ל דגורס נהרדעי אמרי פליגי נהרדעי אדלעיל וסוברים דשני שטרות משתי שדות שאכלו בעליהן בשופי בעינן או שני שטרות מקויימים דודאי לא גרעי מינייהו. ולפי זה יבא על נכון השגת הר"א ז"ל שלא השיגו על רבינו אלא מגירסא לבד:

הלכה ד

ב"ד שכתבו וכו'. מ"ש הרב כ"מ דמפרש רבינו וחש שמואל לב"ד טועים שר"ל שהב"ד שיביאו לפניו שטר זה יאמרו שב"ד שעשוהו טועים היו נראה לומר שהוציא רבינו דין זה מסברא דכיון דלא חיישינן לב"ד טועין כדאמרינן בפרק מצות חליצה בי דינא בתר בי דינא לא דייקי לכך ודאי אע"פ שלא כתבו הדרך שנתקיים אמרינן ודאי דקיימוהו כדינו:

הלכה ו

שלשה שישבו לקיים וכו'. בפרק האשה שנתארמלה (דף כ"ב.) אמר שלשה שישבו לקיים את השטר ומת אחד מהן צריכים למכתב במותב תלתא הוינא וחד ליתוהי ואמרו שם ואע"ג דכתיב בי דינא לא מהני משום דדילמא ב"ד חצוף הוא דשנים שדנו דיניהם

דין וכי האי סוגיא אמרינן בפרק זה בורר (דף ל'.) גבי ההיא אודיתא ואמרו שם כל כי האי גוונא חיישינן לב"ד טועים משמע דטעם הפיסול הוא משום דדילמא ב"ד טעו ועשו שטר זה בשנים אבל אם היה מתברר לנו ע"פ עדים שהיו שלשה ומת אחד מהם ולא טעו ב"ד הוה סגי לן וכן נראה לכאורה דהך סוגיא דפרק האשה שנתארמלה מתפרשא בכי האי גוונא דהחששא הוא משום שמא טעו הב"ד אבל אם היה מתברר לנו ע"פ עדים שהיו הב"ד שלשה ולא טעו הוה סגי אע"ג דלא היו חתומים בו אלא שנים ורבינו בהלכות טוען פ"ז כתב בההיא אודיתא כטעם האמור שם בגמ' דחיישינן שמא טעו ב"ד אבל כאן כתב באופן אחר שכתב שמא יאמר הרואה ב"ד בשנים קיימוהו משמע דאפי' שידענו שב"ד לא טעו אלא ידענו ע"פ עדים שהיו שלשה מ"מ הקיום פסול מפני שלא יטעה הרואה שאין חתום שם אלא שנים ויאמר שקיום שטרות בשנים וכן נראה מדברי הרב"י בח"מ סימן מ"ו שכתב על דברי הטור שכתב שלא יטעו לומר קיום שטרות בשנים ענינו שהרואה שאין חותמין בו אלא שנים יאמר שבשנים קיימוהו ויבא לקיים שטרות בשנים ע"כ משמע כוונתו כמו שכתבתי וא"כ צריך לתת טעם מנין לטור ולרבינו ז"ל לחלק בין ההיא דהכא לההיא דאודיתא דהתם משמע טעמא כדכתיבנא דחיישינן שמא ב"ד טעו בכך:

הלכה ח

מותר לכתוב הקיום בשטר וכו'. רבינו סובר כדברי הרי"ף ז"ל דגורס בפרק הכותב ובפרק כל הגט דליתא לרב פפי ולא חיישינן בשום מקום למיחזי כשיקרא ודלא כהרא"ש והטור דגרסי וליתא לחוד דר"ל ליתא לקושיא אבל דרב פפי קושטא דבקיום שטרות חיישינן למיחזי כשיקרא ומ"ש הרב המגיד בפרק כ"ג מהלכות מלוה לתרץ הקושיא דאמאי הוצרך לומר במשנה דאין כותבין שטר למלוה בלא לוה דפשיטא וכתב שם ולי נראה שכך פירושו וכו' וסוף דבריו ולפי שבשעת כתיבה הוא שקר ויש לחוש אולי מערים הוא ע"כ אין כוונתו דחיישינן למיחזי כשיקרא דאפילו להרא"ש ז"ל לא חייש למיחזי כשיקרא אלא במעשה ב"ד דוקא ולא בשאר שטרות וא"כ אין מקום לה"ה לא לפי פירוש הרי"ף ולא לפי פירוש הרא"ש ז"ל אלא כוונתו מה שאמר בסוף ויש לחוש אולי מערים הוא י"ל אולי אומר לעדים שיכתבו כן ואולי יפול השטר וימצא אותו ויגבה מהלוה או יעשה ערמה אחרת כיוצא בזה לקרוע אותו מידם אבל הרב"י בח"מ סימן ל"ט הבין דברי ה"ה דחייש למיחזי כשיקרא והקשה לו מפירוש הרי"ף ז"ל דלא חייש למיחזי כשיקרא והתימה עליו שהיה לו להקשות דלא אתי לא כפירוש הרי"ף ולא כפירוש הרא"ש ז"ל וכמו שכתבתי וכן מה שהליץ בעדו דשאני בההיא דה"ה דבשעה

שנחתם מיחזי כשיקרא ולכך חיישינן אי אפשר לומר כן דבפ' הכותב (דף פ"ה.) גבי ההיא אתתא דכותבין וחותמין לה קודם שנשבעה שכבר נשבעה ומשעה שנחתם מיחזי כשיקרא ומ"מ אמרו שם דלא חיישינן ודמו שם הא להההיא דרב נחמן דמצאו באשפה חתמו ונתנו לה כשר וכן להההיא דרב אשי דשטר שלוה בו ופרעו אינו חוזר ולוה בו משמע דאין לחלק בחילוק שחילק לכך נראה לי עיקר כמו שכתבתי:

ואין הדיינים צריכים לקרות וכו'. כתב הרב כ"מ וכתב הר"ן ז"ל כדי שלא יהו קרובים לדיינים ולא לעדים המעידים בפניהם אבל הרשב"א מכשיר בעדי קיום וכו'. איני מבין הלשון אבל דמה ענין מ"ש לעיל להההיא דהרשב"א לא קאמר אלא שעדי קיום יכולים להיות קרובים לדייני קיום אבל אינם יכולים להיות לא ללוה ולא למלוה וזהו שכתב הר"ן בפ' שני דייני גזירות דלכך צריך לראות המלוה והלוה כדי שלא יהו קרובים להם לא הדייני קיום ולא עדי הקיום:

פרק ז

הלכה ה

אפילו על החרס וכו'. אע"ג דבגמ' בפ"ב דכתובות (דף כ"א.) אמרו על החרס דוקא לא על מגילתא דילמא משכח איניש דלא מעלי וכתב מאי דבעי כתב רבינו אפי' דר"ל לא מיבעיא ארישא דמגילתא כדכתבו התוס' דחרס לאו דוקא אלא הוא הדין ארישא דמגילתא ואז ודאי מוכח טפי שהוא על נייר אלא אפי' על החרס דלא מנכרא חתימה שפיר סגי בהכי:

הלכה ז

ואין גובין בו כלום וכו'. כתב רש"י ז"ל דאי תפיס לא מפקינן מיניה ועיין שם בדברי התוס' בפרק האשה שנתארמלה:

פרק ח

הלכה א

שאין אדם מעיד על כתב ידו שהוא זה וכו'. קשה דמשמע דאם היה מעיד על כתב ידו סגי אע"פ שלא נזכר מהעדות וזה אינו דאפילו היה מעיד על כתב ידו לא הוה סגי אלא אם כן יצטרף אחר עמו דהא לרבי דאמר על כתב ידן הם מעידים צריך שיצטרף עמו אחר. וי"ל דרבינו כתב לעיל שצריך שיאמר זה כתב ידי ואני עד בדבר זה כלומר שצריך שיזכור העדות מתוך השטר כדפירשנו לכן אמר כאן דלא יאמר אותם הדברים האמורים

כלומר שהוא יודע העדות ההיא מפני שרואה שם כתב ידו וברי לו שהוא כתב ידו וכיון שכן הוי כאילו זוכר העדות דודאי אסור לעשות כן מפני שאם יאמר שהוא עד בדבר יבינו ב"ד שאמנה שבשטר קא מסהיד ולא יצטרכו שיצטרף עמו אחר לכך אמר דלא יאמר שהוא יודע העדות אם לא יזכירנו מתוך השטר ולפי מה שהבין הטור בדברי רבינו בסוף סימן מ"ו אתי שפיר לשון רבינו שכתב שם כתב הרמב"ם ז"ל עדים שאומרים כתב ידינו הוא זה אבל מעולם וכו' וכתב עליו ונראה שאפילו אם אין זוכרים שלוה או שחתמו מעולם כיון שמעידים שזהו כתב ידם מקיימים אותו על פיהם ע"כ נראה שהבין מדברי רבינו דמ"ש והרי הם כחרשים ר"ל דאם אדם מעיד על כתב ידו ואינו זוכר כלל מהעדות אפי' שיצטרף עמו אחר לא סגי דעדותו הוי כעדות חרש ובשלמא שנים אחרים שיעידו על כתב ידו ודאי דסגי דאז אין משגיחין על דבריו במה שאומר איני זוכר דהוי כאומר קטנים היינו פסולים היינו כו' אבל כשהוא מעיד על כתב ידו ואינו זוכר כלל הוי כחרש ואפילו בהצטרפות אחר לא מהני ופליג עליה הטור ואמר דבהצטרפות אחר מהני וזהו שאמר ונראה שאפילו שאין זוכרין וכו' כיון שמעידים שזהו כתב ידם וכו' כלומר שזה מעיד על כתב ידו וכתב חבירו וכן האחר מעיד על כתב ידו וכתב חבירו מהני. כך נראה להבין מכוונתו ולא כמו שהבין שם הרב"י דהטור הבין בדברי רבינו דמה שאמר הרי הם כחרשים וכו' ר"ל דצריך שיצטרף עמו אחר והוא השיג עליו דבלא צירוף עם אחר כלל אע"פ שאינו זוכר ההלואה סגי דא"כ קשו דברי הטור מדידיה אדידיה דהא כתב לעיל בתחלת הסימן בד"א כשזוכרין ההלואה וכו' אבל אם שכחו ההלואה כו' צריך שיעיד כל אחד אכתב ידו ואכתב חבירו או שיצטרף עמהם אחר וכו' משמע דאפילו הטור סובר דבעי צירוף עם אחר כשאין זוכר ההלואה לכך נראה ודאי עכ"פ דהוא סובר כדברי רבינו דלא סגי אפי' בהצטרפות עם אחר והוא השיג עליו דבהצטרפות עם אחר סגי ולפי זה אתי שפיר הקושיא שהוקשה אצלנו בדברי רבינו דמ"ש שאין אדם מעיד על כתב ידו וכו' דהכוונה לומר דאילו היה מעיד על כתב ידו הוה סגי בהצטרפות עם אחר אבל השתא דמעיד אמנה שבשטר אפילו בהצטרפות עם אחר לא סגי אלא צריך שיעידו שנים מן השוק על חתימת ידו:

הלכה ג

לפיכך אם היה התובע ת"ח וכו'. כתב הרב כ"מ דלפי דברי הטור דגורס בדברי רבינו היה הבעל דין ת"ח ניחא דמצינן למימר דהיינו שהיה הנתבע ת"ח כדי שלא יחשוד לעד וקשה טובא עליו דאי מה שאמרו בגמ' ואי צורבא מרבנן אפילו עצמו ר"ל אי צורבא מרבנן הנתבע א"כ מאי מייתי מרב כהנא ורב אשי הא התם התובע והעד הם ת"ח אבל

הנתבע לא הוזכר שם שהיה תלמיד חכם. עוד יש לי לתמוה במה שכתב בבית יוסף ח"מ סימן כ"ה דלדברי רבינו כל שכן אם העד תלמיד חכם דאע"פ שאין הבעל דין ת"ח סגי דא"כ מאי מייתי בגמ' ראיה מההיא דרב כהנא לומר דאם הבעל דין ת"ח דסגי נימא דשאני התם דהיה העד תלמיד חכם ובהא כולי עלמא מודו דמהני וכמ"ש הרב ז"ל. עוד אני תמה במה שכתב שם דלא שקלינן וטרינן בגמ' לעצמו מאי אלא דליתיה קמן לעד דנישייליה אי נמי איתיה ולא ידע אי אידכר כו' אבל אי איתיה קמן יאמר אנא רמאי אנפשאי ואידכרי מהימן וכו' דא"כ בגמרא כשאמר ואי צורבא מרבנן אפילו עצמו אירי בדליתיה קמן דנישייליה או אי איתיה ולא ידע אי אידכר וכו' ואמר דאפילו הכי מהני א"כ מה ראיה מייתי מרב כהנא הא התם אמר רב אשי בהדיא אנא רמאי אנפשאי ואידכרי ובהא ודאי דמהני אפילו דלא הוי ת"ח דנאמן הוא על כך כמו שנאמן על העדות א"ו נראה דמאי דשקלינן וטרינן בגמרא הוא אפילו דאמר העד אנא רמאי אנפשאי ואידכרי ולא מהימן בהא משום דאפשר דהבעל דין הטעהו ונראה לו כאילו נזכר ולא נזכר. עוד הקשה הרב"י שם על דברי ההגהות דלרבינו קשה למה היה מגמגם רב כהנא כיון שהוא צורבא מרבנן הא לרבינו אם הבעל דין ת"ח אינו חושד לעד ואיך היה חושד רב כהנא. ומכח קושיא זו נ"ל לומר דרבינו מפרש פירוש אחר בגמ' הפך דברי רש"י ז"ל דחזייה דהוה מגמגם ר"ל רב כהנא לרב אשי דהיה מגמגם בעדות שלא היה אומר בשפה ברורה ומפני כך הרגיש רב אשי ברב כהנא שהיה חושדו מפני שלא אמר העדות במהירות לכך א"ל אע"פ שלא אמרתי העדות במהירות לא תחשוד אותי דאנא רמאי אנפשאי ואידכרי ולפי זה היה מקום לרב כהנא לחושדו דרב אשי היה מגמגם בלשונו:

הלכה ד

הואיל והדבר כן וכו'. אני תמה על הרב כ"מ שכתב על דברי רבינו דהם כדברי בה"ג והם רחוקים זה מזה דלדברי רבינו בשנים מעידים על כתב ידי העדים אפי' שיאמרו אין אנו זוכרים העדות הוי כאילו אמרו קטנים היינו ואינם נאמנים אבל לדברי רב יהודה אם היו כאן העדים ויאמרו אין אנו זוכרים העדות מהני לפסול השטר אע"פ שיש עדים מעידים על כתב ידם וזה ברור בלשונו דאמר להו לכתחילה לא אמרינן ואי אמרי אינהו דקים להו מהימני ע"כ משמע בהדיא דאם היו כאן והיו אומרים כן נאמנים ורבינו פליג עליה וסובר כדברי רבנן שהביא בה"ג וז"ל שם אחר שהביא דברי מר יהודאי בהלכות עדות סימן נ"א ורבנן בתראי פליגי דאמרי אי מחזקא חתימת ידא דהאי סהדא מקמי האידנא בבי דינא לאו כל כמיניה דמרע ליה לסהדותיה ואי לא מחזקא חתימת ידא מהימן דתנן העדים שאמרו כתב ידינו זה אבל אנוסים היינו קטנים היינו פסולי עדות

היינו הרי אלו נאמנין ואם יש עדים שהוא כתב ידם או שהיה כתב ידם יוצא ממקום אחר אינם נאמנין ע"כ. ודעת רבינו כדעת רבנן בתראי וקושיא זאת יש לתמוה גם כן על דברי מהר"י קולון על שהשוה דברי רבינו לדברי מר יהודאי דרחוקים הם כדכתיבנא ויש להליץ בעד הרב מוהר"י קולון ז"ל דהוא לא כתב שם דדעת שניהם שוה אלא הביא משניהם דמסייע לנדון דידיה דאיירי דאין כתב ידם יוצא ממקום אחר כמבואר בשאלה ההיא דבהא כולי עלמא מודו דיכולים לומר דאינם זוכרים ההלואה כמבואר שם:

הלכה ה

אחד הכותב עדותו על השטר כו'. דעת הר"א ז"ל בהשגות בארו יפה הרב בעל כ"מ ויש לדקדק על הר"א ז"ל למה לא השיגו בראש הפרק שכתב מי שחתם על השטר ובא להעיד על כתב ידו וכו' ואמאי נטר עד הכא:

פרק ט

הלכה ד

העבדים פסולים לעדות וכו'. כתב הרב כ"מ דדרשא זו שכתב רבינו צ"ע היכא איתא. ואני אומר לא לבד זה קשה דלא מצאנוה בגמ' אבל קשה יותר ששם בגמרא נאמר בהפך דבפ' החובל (דף פ"ח.) הקשו לרבי יהודה דאמר דהחובל בעבד כנעני של אחרים פטור מן הבושת משום דאמר קרא כי ינצו אנשים יחדו איש ואחיו ועבד לאו בכלל אחיו הוא אלא מעתה לר' יהודה זוממי עבד לא יהרגו דכתיב ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו ותירצו אמר קרא ובערת הרע מקרבך מ"מ ע"כ והשתא תימה על דברי רבינו חדא דלרבנן דקי"ל כוותייהו עבד נכנס בכלל אחיו ולא הקשו קושיא זו בגמרא אלא לר' יהודה דוקא ואם כן איך כתב רבינו דעבד אינו נכנס בכלל אחיו הא לרבנן גבי בשת אמרי דנכנס ורבינו פסק כרבנן בהל' חובל ומזיק ועוד דא"כ תיקשי לרבנן הקושיא דהקשו בגמ' לר' יהודה א"כ זוממי עבד לא יהרגו כיון דאינו נכנס בכלל אחיו אלא מאי אית לן למימר כיון דאמר קרא ובערת הרע מקרבך מ"מ א"כ גלי קרא דנכנס בכלל אחיו א"כ אין ראיה לדברי רבינו ועוד דהיה לו לרבינו לרבות מקרא דהנה עד שקר העד שקר ענה באחיו דהביאוהו שם בגמ' להאי קרא גבי עדות וא"כ דברי רבינו תמוהים מכל פנים וצ"ע:

הלכה ט

השוטה פסול וכו' לפי שאינו בן מצות וכו'. קשה דלמה לי הך טעמא גבי חרש וגבי שוטה הא טעמא הוא דכיון דמעטה תורה קטנים דלאו בני דעה הוא הדין שוטים וחרשים דהוו דכוותייהו והכי אמרינן בפ' המביא תנין (דף כ"ג.) גבי הכל כשרים להביא את הגט

חוץ מחש"ו וכו' בשלמא חש"ו דלאו בני דעה נינהו כלומר וכיון דאימעיט קטן חרש ושוטה דכוותייהו הוו וכן בפ' שם בהל' שלוחין ושותפין כתב רבינו גבי שליחות אבל מי שאינן בני דעת והן חשודין אינן נעשין שלוחין ולא עושין שליח וכו':

פרק י

הלכה א

ואפילו עד כשר שיודע בחבירו וכו'. כתב הרב כ"מ דצ"ע אמאי לא מייתי רבינו הא דיודע בחבירו שהוא גזלן שלא יצטרף עמו מהיכא דמייתי ליה בגמרא דהיינו קרא דמדבר שקר תרחק. ויש לתרץ דבברייתא בפרק שבועת העדות (דף ל':) אמרו מנין לדיין שיודע בחבירו שהוא גזלן וכן עד שיודע בחבירו שהוא גזלן מנין שלא יצטרף עמו ת"ל מדבר שקר תרחק וסובר רבינו דבברייתא לא הביא הפסוק אלא לענין הדיין ואגב הדיין הזכיר העד אבל לעד לא צריך קרא דכבר נפקא ליה מפשטיה דקרא דאל תשת ידך עם רשע ולא הוזכר עד אלא אגב גררא דדיין ולהכי רבינו בהל' סנהדרין פרק כ"ב הביא הפ' וכתב שם דיין שהוא יודע בחבירו שהוא גזלן או רשע אסור להצטרף עמו שנאמר מדבר שקר תרחק:

הלכה ג

או שלבש שעטנז שהוא שוע או טווי או נוז הרי זה פסול לעדות מן התורה וכו'. הרב כ"מ בסוף הלכות כלאים העלה מדברי רבינו דטווי לחודיה לא סגי אלא שיהיה עמו ארוג וכן נראה מלשון רבינו שכתב שם טרפן וטוה אותן כאחד וארג בגד מטווי זה ה"ז כלאים כו' ונתן שם טעם לחלק בין טווי לשוע ונוז דטווי לחודיה לא סגי מה שאין כן באינך וקשה לדבריו מהכא דהכא כתב בהדיא דמי שלבש בגד שהוא או שוע או טווי או נוז פסול מן התורה משמע דטווי לחודא פסול מן התורה. עוד קשה לי טובא בדברי רבינו במה שכתב כאן או שלבש בגד צמר שאבד בו חוט של פשתן וכיוצא בו הרי הוא פסול מדבריהם דשם באותו הפרק כתב בגד צמר שאבד בו חוט של פשתן וכו' הרי זה לא ימכרנו לעכו"ם וכו' וכיצד תקנת בגד זה וכו' ואם לא ניכר הרי זה מותר שמא נשמט והלך לו שהרי בדק ולא מצאו וכבר ביארנו בהלכות ביאות אסורות שכל איסור ספיקות מדברי סופרים ולפיכך היקלו בספק ע"כ, משמע דכוונתו לתת טעם דלמה אנו אומרים דכשצבעו שהוא מותר אם לא ניכר משום דהוא ספק אם היה שם אם לא היה שם ואע"ג דאם היה שם הוי איסור מן התורה עתה שצבעו ולא ניכר נולד לנו ספק האם היה שם ואיסורא הוי מדרבנן דכל ספק של תורה הוי איסורו מדברי סופרים וכך היה לו בספק

זה וכן הבין דבריו הר"א ז"ל והשיגו דמ"מ הא קי"ל דספק דאורייתא לחומרא והרב כ"מ הליץ שם בעד רבינו נראה לפי זה דאם לא צבע הבגד דאיסורו הוי מן התורה משום דיש בו חוט של כלאים וקי"ל דהכלאים אין לו שיעור וכדכתב רבינו לעיל בראש הפרק והלובשו עובר איסור של תורה וא"כ איך כתב כאן רבינו דאיסורו הוי מדרבנן. ואפשר לפרש דברי רבינו דמה שאמר בגד שאבד בו חוט של פשתן אינו שידענו בודאי שהוא בבגד אלא שאינו ניכר אלא שהוא ספק אם הוא שם או לא ולכך התירו ע"י הצביעה דכיון דבתחלה יש לנו ספק אם הוא שם אין איסורו מתחלה אלא מדברי סופרים דכל ספק של תורה מדברי סופרים הוא וכיון שכן היכא שיש לו ריעותא אחריתי שצבעו ואינו ניכר אז מקלינן כיון דקודם הצביעה לא נאסר אלא על הספק ומה שאמר לפי זה כבר ביארנו שכל איסור כפיקוח ספיקות מדברי סופרים ר"ל קודם הצביעה לא נאסר אלא על הספק והוא מדברי סופרים ולכך הקלו אחר כך בצביעה ואע"פ שהר"א ז"ל לא הבין כן שם בדברי רבינו וכן הרב כ"מ נפרש כן כדי להסכים דבריו שבכאן עם מ"ש שם ולא הוי איסורו אלא מדרבנן ועם זה נסתלקה ההשגה שהשיג הר"א ז"ל על רבינו שם:

הלכה ד

הואיל ולוקחין ממון שאינו שלהם בחמס וכו'. וא"ת לוה ברבית אמאי מיפסל הא אינו לוקח כלום אדרבא נותן. וי"ל כדכתב הרא"ש בפסקיו פרק זה בורר וז"ל שגם הלוה מחמת חמוד ממון שהוא צריך למעות לעשות בו צרכיו עובר הוא על לאו דלא תשיך ע"כ:

שנאמר כי יקום עד חמס. הקשה הרב כ"מ דהא קי"ל כאביי דלא בעינן רשע דחמס ולא נאמר רשע דחמס אלא אליבא דרבא. ומ"ש בלשונו אלא אליבא דרבא דאמר עד זומם מכאן ולהבא הוא נפסל ט"ס הוא דאין ענין ההוא מחלוקת לכאן אלא צריך לומר אליבא דרבא דפליג עליה אף גבי מומר אוכל נבילות להכעיס. ומה שתירץ הרב כ"מ לקושיא עדיין אינו מספיק ועוד קשה אמאי לא הביא רבינו קרא דלעיל אל תשת ידך עם רשע להיות עד חמס ושבקיה לקרא דעסיק ביה ומייתי קרא אחרינא:

וכן כל העובר על גזל של דבריהם וכו'. כתב הרב כ"מ ואע"ג דבפרקא קמא דמציעא (דף ה':) אמרינן לא תחמוד לאינשי בלא דמי משמע להו דמשמע דקושטא לא הוי הכי כבר כתבו התוס' דכן הוא אמת. ואני אומר דאי אפשר לומר שסובר רבינו כן דבפרק ראשון מהלכות גזלה כתב דאפילו נותן דמים עובר על לאו דלא תחמוד וכן התירוץ בתרא שתירצו התוספות דהיו מפייסים אותו עד שיאמר רוצה אני אי אפשר גם כן שרבינו סובר כן דשם כתב הרב המגיד בדברי רבינו דאפילו שיאמר רוצה אני עובר על לאו דלא

תחמוד ואולי יש לתרץ דלא כתב שם הרב כן אלא כשהפציר הרבה והרבה עליו רעים אבל אם לא הרבה עליו רעים והפציר הרבה ואמר רוצה אני אינו עובר וסובר רבינו כתירוץ בתרא דתוספות:

ואם נודע וכו'. כתב הכ"מ דצ"ע אם פסול מדאורייתא היכא שנודע שלקח ואע"ג דברייתא דהוסיפו הגבאים איירי בודאי שנודע שלקח דאי לא סתם גבאי כשר מ"מ אין להכריח משם דהוי דרבנן דאפשר דמה שהוסיפו כדכתבו התוספות שם דאפי' אם החזירו פסולים דלא ידע למאן נהדר:

וכן מפריחי יונים וכו'. רבינו פסק כמאן דאמר ארא וכ"ש אי תקדמיה יונך ליון וכדכתב הרב כ"מ אבל הטור בסימן ל"ד פסק כמאן דאמר אי תקדמיה יונך ליון אבל ארא לית ליה משום דאינו אלא מפני דרכי שלום בעלמא כדאמרו בגמרא וא"כ מ"ש שם הרב בית יוסף וסובר רבינו כמ"ד אי תקדמיה כו' וכ"ש דארא פסול ט"ס דאדרבה היה לו לכתוב אבל בארא כשר דהכי אמרינן בגמרא דכשר למ"ד אי תקדמיה משום דאינו אלא מפני דרכי שלום בעלמא. ולקושיות העצומות אשר בדברי רבינו כבר אתה רואה כמה היטיב הרב כ"מ לתרץ ואוקי דברי רבינו דאיירי במשחק עם העכו"ם עם שלא נזכר בדבריו כלל ולא עוד אלא אומר דרמי בר חמא סובר במשנה דלא פליג ר' יהודה את"ק עם שלא נזכר בגמרא. ואשר נראה לענ"ד דרבינו פסק כרב ששת וכשיטת הרי"ף רבו אלא שאינו מפרש לפי שאינם עסוקים ביישובו של עולם כדפירש"י והטור משום דלפירושם קשה ליה תרתי קושייתא חדא דאמאי לא אמר איכא בינייהו אחריתי בגמרא דהוא משחק עם העכו"ם מהו ואין לו אומנות אחר והוי דינא איפכא מהך איכא בינייהו דאמר השתא היכא דגמר אומנותא אחריתי דהך דאמרינן השתא לרב ששת כשר ולרמי פסול ומשחק עם העכו"ם לרב ששת פסול כיון דאין לו אומנות אחרת אלא הוא ואינו עוסק בישובו של עולם ולרמי כשר דאין כאן גזל ותו קשיא ליה דכיון דלרב ששת אין כאן גזל כלל א"כ מאי האי דאמר בגמ' למ"ד אי תקדמיה יונך ליון דצריכי מפריחי יונים ומשחק בקוביא משום דתנא תולה בדעת עצמו וכו' הא ההוא צריכותא לא הוי אלא למ"ד דהוי אסמכתא והא ליכא בגזל ודחיק ליה לרבינו לומר דההוא צריכותא דעביד בגמרא דלא כרב ששת דקי"ל כוותיה דסבר ריב"ל ור' יוחנן דר"י בא לפרש ולא לחלוק על ת"ק לכך הוא מפרש דכוונת רב ששת הוא לומר דמשחק בקוביא לאו אסמכתא גמורה היא כדי לפוסלו משום הא דליהוי גזל גמור דהא ודאי לא הוי גזל גמור אלא מ"מ קצת גזל הוי ואין ראוי לפוסלו בשביל גזל מועט כזה אם לא שלא יהיה לו אומנות אחרת אלא זה דאז כיון דהוא אוכל מדבר של גזל מכוער הדבר ביותר שמתפרנס מדבר של גזל ואפילו שלא יהיה גזל גמור

מ"מ כיון דמתפרנס מזה ראוי לפוסלו וז"ש רבינו ה"ז בחזקת שאוכל מן הקוביא כו' ומדברי הטור נראה דדייק מלשון רבינו דדוקא שאוכל ממנו והשתא אתי שפיר דלא אמרו בגמרא איכא בינייהו משחק עם העכו"ם דלרב ששת נמי כשר הוא אע"פ שאין לו אומנות אחר כיון דאינו מתפרנס מדבר של גזל דשחוק עם העכו"ם אין כאן גזל כלל והיתר גמור ולא דמי למשחק עם ישראל ואין לו אומנות אחר שהוא מתפרנס מדבר ההוא שהוא גזל קצת ולכך ראוי לפוסלו ואתי שפיר ג"כ צריכותא דעביד בגמ' דאתי כרב ששת דמ"מ לרב ששת כדי לפוסלו צריך שיהיה גזל קצת והיינו צריכותא דאי הוה אמר חדא הוה אמינא דאחרינא לא הוי גזל כלל ומ"ש בהלכות גזלה שהוא גזל מדבריהם כן הוא דלרב ששת ג"כ גזל קצת הוי אבל אין לפוסלו בשביל כך ואם הגירסא כאן בדברי רבינו כמו במקצת ספרים ה"ז בחזקת שאוכל מן הקוביא שהוא אבק גזל יבא דרך זה על נכון דגלי כאן במ"ש אבק גזל דאינו גזל גמור בדבריהם אלא גזל קצת ומ"ש בהלכות גזילה ר"ל דהוי גזל קצת ואפי' גרסינן בדברי רבינו שאוכל מן הקוביא שהוא גזל נפרש דהאי גזל דכתב הוי גזל קצת ומ"מ הגירסא הראשונה נראה יותר נכונה ועם דרך זו נוכל ליישב קושיא דאיתא בהרי"ף לפי מה שפירש הר"ן ז"ל דעתו בפ' שואל דאית ליה דמנה גדולה כנגד מנה קטנה עם אחרים אפילו בחול אסור משום קוביא דשם העתיק כל הלשון של הגמרא על דברי הרי"ף וכתב בסוף שלא נתפרש יפה בהלכות משמע דדעתו לפרש דברי הרי"ף כן וכן נראה מדברי הרב"י בטור אורח חיים סימן שכ"ב אע"פ שהוא פירש הרי"ף בדרך אחרת מ"מ הר"ן ז"ל אית ליה דכן דעתו וא"כ קשה דהא פסק בפרק זה בורר כרב ששת ומשמע דלית ליה איסור קוביא כלל דלא הוי אסמכתא ואיך קאמר דאית ליה דבחול אסור עם אחרים משום קוביא נמצאו דבריו סותרים ועם מה שכתבנו ניחא דאית ליה לרב ששת דמ"מ איכא איסור דגזל בקוביא אלא דאין ראוי לפוסלו לעדות בשביל כך אא"כ אוכל ממנו ולכך בפ' שואל קאמר הר"ן דאית ליה להרי"ף ז"ל דעם אחרים אסור משום קוביא אפי' בחול אע"ג דאין לפוסלו לעדות בשביל כך גם עם זה נתרץ תשובת הרא"ש שהביא הרב"י בח"מ סוף סימן ר"ז שכתב שם דשחוק הוא אסמכתא אם פרע אין מוציאין מידו ותמה שם הרב"י דהרי הוא פסק כרב ששת דבשחוק אין כאן אסמכתא מה שכתבנו אתי שפיר דלרב ששת נמי הוי קצת אסמכתא והוי קצת גזל ולכך כתב הר"א ז"ל דאם פרע אין מוציאין מידו ועיין שם בסוף סימן ר"ז כי שם האריך הרב"י ועם מה שכתבתי נראה לי שנתבארה אותה התשובה יפה. ומ"מ דברי הטור בהעתק דברי הרמב"ם תמוהים דבהלכות עדות סימן ל"ד העתיק לשון הרמב"ם שבהלכות עדות שחלק בין יש לו אומנות לאין לו אומנות ובהלכות גזילה סימן ש"ע כתב לשון הרמב"ם

ז"ל שכתב בהלכות גזילה וכתב שם דפוסל משחק בקוביא אפילו שיש לו אומנות ולא שת לבו למ"ש בהלכות עדות בשמו ובאמת הוא תימה איך העתיק משמו דברים סותרים ולא הרגיש בסתירתם אך מה שכתבתי בכוונת רבינו נראה לי נכון:

וכן סוחרי שביעית והם בני אדם שיושבים בטלים וכו'. מדברי הרב בעל כסף משנה נראה דחזר כאן ממאי דכתב בסי' ל"ד בחשן משפט דהרמב"ם והטור ז"ל סוברים דהא דאמר ר' יהודה אימתי בזמן שאין לו אומנות וכו' לא קאי אלא אארישא דהיינו משחק בקוביא ובכללו הוי פסולי יונים דקאי נמי עלייהו וטעמא דאינך מיתסרי משום גזל או משום פירות אבל הני דלא מיתסרי אלא משום שאין עוסקים בישובו של עולם בעינן שלא יהא להם אומנות אחרת אלא הוא וכו' וכאן נראה דכתב דאית ליה לרבינו דהא דסוחרי שביעית אסורים כשאין לו אומנות אלא הוא ולא ידעתי מי דוחקו בכך והיכן ראה ברבינו כן דאי משום שכתב שיושבים בטלים כבר כתב הוא עצמו לקמן למה כתב כן שלא נאמר שהם מפירות שלפני שביעית:

פרק יא

הלכה ב

לפיכך אין מוסרין עדות לעם הארץ וכו'. נראה דרבינו הלך לשיטת הרי"ף ז"ל רבו שהקשה בפרק אלו עוברין (דף מ"ט:) ההיא דחגיגה בפרק חומר בקדש (דף כ"ב.) ותירץ דההיא דחגיגה איירי שידוע שיש לו דרך ארץ וההיא דפרק אלו עוברין בסתם ע"ה שאין לו אפילו דרך ארץ וקשיא לי על רבינו דבפרק חומר בקדש אמרו על מתניתין דחומר בקודש מבתרומה מטבילין כלים בתוך כלים לתרומה אבל לקדש אחר שנתנו שם טעמים בגמ' בקדש מאי טעמא לא הקשו שם בסוף הסוגיא אי הכי תרומה נמי ותירצו במסקנא משום איבה ואמרו שם מאן תנא דחייש לאיבה ר' יוסי הוא דתניא אמר ר' יוסי מפני מה הכל נאמנין על טהרת יין ושמן כדי שלא יהיה כל אחד ואחד הולך ובונה במה לעצמו ושורף פרה אדומה לעצמו אמר רב פפא כמאן מקבלינן סהדותא מעם הארץ כר' יוסי ע"כ ומדתירץ רבינו כאן כן ההיא דר' יוסי כדכתיבנא משמע דפסק כר' יוסי וכן נראה דמתניתין דפרק חומר בקדש מוקמינן לה כוותיה והיא הילכתא דרבינו פסקה בפרק י"ב מהלכות שאר אבות הטומאות וכיון שכן קשה איך כתב בפרק י"א מהלכות מטמאי משכב ומושב כבר ביארנו שעמי הארץ נאמנין הן על טהרת פרת החטאת שמפני חומרתה אין מזלזלין בה וכן נאמנין הן על טהרת יין ושמן של נסכים אם אמר טהור הוא הרי זה בחזקת טהרה מפני חומרתו ונזהרין בו וכיוצא בזה כתב בסוף פרק י"ג מהלכות

פרה הכל נאמנין על טהרת החטאת ואפילו עמי הארץ מפני חומרתה משמע דאתיא כרבנן והיינו דאיצטריך להך טעמא שנזהרין מפני חומרתה דלר' יוסי לא הוי טעמא אלא משום איבה וכן סובר רבינו שמשון פרק ה' דפרה משום טעמא דר' יוסי ואולי יש לומר דרבינו סובר דתרתי בעינן טעמא דמפני חומרתה נזהרין וטעמא דאיבה ומשום דנזהרין מפני חומרתה לחוד לא סגי דאינן זהירין כל כך ואי משום טעמא דאיבה לחוד לא סגי כיון דאינן זהירין לכך צריכי תרווייהו ורבינו לא חשש לכתוב אלא טעמא דזהירות מפני החומרא שהוא עיקר הטעם:

הלכה ג

נמצאת אומר וכו'. כלומר לפי מ"ש שצריך שיוחזק בדרך ארץ משמע דעל הסתם אמרינן שאינו מוחזק בכשרות וידיעת ההפכים אחד א"כ מינה דבתחלה הוא בחזקת כשרות עד שיפסל:

הלכה ח

לפיכך החשוד וכו'. מה שהשיג הר"א ז"ל על רבינו ממתניתין דדמאי דהלוקח ממי שאינו נאמן וכו' דקשיא ליה מסיפא כדכתב הרב כסף משנה השיגו הרב בית יוסף בטור יורה דעה בסימן קי"ט והניחו בצ"ע ולא נזכר שם שזו היא השגת הר"א ז"ל ובאמת הקושיא היא אלימתא דרבינו פסקה להההיא מתניתין בפרק י"ב מהל' מעשר וכן הקשה שם עליו הרב בית יוסף ומה שתירץ כאן דשאני ההיא דאיכא למיחש שמא אמר לו כך כדי שלא ימנע מלאכול בשבת אני שמעתי ולא אבין דהוא עצמו שאינו נאמן על שלו בכל השנה נאמן בשבת משום דאימת שבת עליו כל שכן אחר שנאמן על שלו בכל השנה שיהיה נאמן כשאמר בשבת משום דאימת שבת עליו דאם סברתו שכתב היא אמת א"כ לא היה לנו להאמינו על שלו בשבת דאדרבא נימא דמשקר יותר מבחול כדי שלא ימנע מסעודת שבת. ונ"ל לתרץ דבענין דמאי לא האמינו שם לעם הארץ על של חבירו משום דהוא סובר ודאי כיון דחבירו מכר לא היה מוכר אם לא היה מעושר דלא היה נותן תקלה לחבירו שיאכל דבר שאינו מעושר ולכך כיון דמשמע ליה שהוא מעושר מורה היתרא ומעיד על כך וכיון דאיכא עמי הארץ דמעשרין ואיכא דלא מעשרין אולי שזה שמעיד הוא מן המעשרין וחבירו שמכר הוא מן שאינן מעשרין וטעמא הוא שסובר שחבירו כמותו דבודאי לא מכר אלא אם כן עישר ולכך מעיד. ומ"ש הרב כ"מ ואפילו לגירסא דידן במתניתין וכו' היא גירסת רבינו בפרק י"ב מהלכות מעשרות שכתב שם הנכנס לעיר ואינו מכיר אדם שם ואמר מי כאן נאמן מי כאן מעשר ואמר לו אחד אני אינו נאמן אמר לו איש פלוני הרי זה נאמן נראה דגורס במתני' אמר לו אחד אני אינו נאמן כלומר

אינו בוי"ו ולא איני ביו"ד דלגירסא דאיני ביו"ד הוי כולה חדא חלוקה וה"ק אני איני נאמן אבל איש פלוני נאמן הרי זה נאמן אבל אי גרסינן אינו בוי"ו הוו תרי חלוקות והכי קאמר אמר לו אחד אני כלומר אני הוא הנאמן קאמר מתניתין דאינו נאמן בדיבור זה אבל אם אמר איש פלוני נאמן הרי זה נאמן ולפי זאת הגירסא ליכא טעמא דאין דרך בני אדם לומר כן על עצמו דאדרבא לא אמר על עצמו שאינו נאמן אלא אני הנאמן לכך כתב שאפילו לפי גירסא זאת אכתי הוה לן למיחש לגומלין והגירסא זאת ודאי היא של הרמב"ם ז"ל אבל גירסא דידן דמתני' לא הוי אלא אני איני נאמן ביו"ד והרכ"מ שכתב דגירסא דידן הוי בוי"ו אולי הוא בגירסתו כן:

הלכה י

המוסרין והאפיקורוסין וכו'. בנוסחא שלנו בדברי הרמב"ם ז"ל ליתיה אלא מוסרין ואפיקורוסין לבד ולא מומרין דברייתא פ' אין מעמידין (דף כ"ו) שאמר המינין והמסורות והמומרין ואמרו שם סמי מכאן מומר הקשו אמאי לא שני כאן באוכל נבילות לתיאבון כאן במומר אוכל נבילות להכעיס ותירצו קסבר אוכל נבילות להכעיס מין הוא כלומר כיון שמנה מינין הרי מומר בכלל ואין צריך לשנותו א"כ להכי אמר סמי מכאן מומר ורבינו בפרק י"א מהלכות גזילה ואבידה כתב אבל אוכל נבילות להכעיס הרי זה אפיקורוס והאפיקורוסין ועובדי ע"א וכו' אסור להחזיר להם אבידה וכיון שכן כשכתב כאן אפיקורוסים הרי מומר בכלל וא"צ לשנותו אבל הטור ז"ל הביא לשון רבינו והביא שם מומרים ואפשר לקיים הגירסא דאע"פ שהוא ספק דהוי מין מ"מ רצה למנותו שלא יטעה אדם בכך לומר שאינו מין ואע"פ שכבר ביארו בהל' גזילה ואבידה רצה לבאר הדבר כאן:

פרק יב

הלכה ב

פלוני רבע וכו'. לפירוש דפירש הר"א ז"ל בהשגות דהוי איפכא ממאי דקאמר רבינו דאינו נהרג לא שורו ולא אותו פלוני דמדלא מהימן גבי שורו לא מהימן גבי פלוני הכי נמי כדאמרו מהו דתימא אדם קרוב אצל עצמו אמרינן אצל אשתו לא אמרינן הוי פירושו ולא ליקטלו לא לה ולא לאותו פלוני דכיון דהוא פסול לעדות לגבי דידה נתבטל כל העדות ואתי שפיר מה שהוקשה לתוס' אע"ג דמתני' בפרק זה בורר דבעל כאשתו לענין עדות וכו' דאין ה"נ דפסול לעדות גבי דידה משום הכי לא מהימן לגבי דידיה:

הלכה ח

ולא חזרת דברים בלבד וכו'. סובר רבינו דר' נחמיה לא פליג אתנא קמא כדכתב הרב כ"מ דאי פליג כת"ק היה לו לרבינו לפסוק ודלא כהרא"ש שכתב בפסקיו בפ' זה בורר וז"ל אלא דבסוחרי שביעית לבד הוא דסברי רבנן דכיון דהפקר הוא אין צריך להוציא האיסור מתחת ידו ואף בזה חולק ר' נחמיה ע"כ וכדברי רבינו משמע לישנא דברייתא דקאמר א"ר נחמיה ולא ר' נחמיה אמר:

הלכה ט

מאימתי חזרת המועל וכו'. יש לדקדק באלה התשובות למה הם חלוקות דהני תלתא דהם מועל בשבועות וטבח ועד זומם בעינן שילך למקום שאין מכירין מה שאין כן באינך וכבר נתן טעם לזה הרב"י בח"מ סימן ל"ד ועוד קשה לי דאלו השלשה עצמם הם חלוקים דהטבח החמירו עליו שילך למקום שאין מכירים אותו וילבש שחורים וכו' ובשנים האחרים לא החמירו בהלבשת שחורים כטבח נפקא ליה לרבינו משום דגריס כרב אידי בר אבין ילבש שחורים ויתכסה שחורים כגירסת הרי"ף ז"ל דגריס הכי כרב אידי ועוד למה במועל בשבועות די שיבא ויאמר חשוד אני ולא סגי הכי בעד זומם או טבח שיבא לב"ד שאין מכירין אותו ויאמר עד זומם אני או הטבח החשוד חשוד אני וצריך לתת טעם לכל אלו. עוד כתב הרב מהר"י ן' לב ז"ל בחלק ראשון ריש כלל תשיעי וז"ל גם הייתי רוצה לכתוב לתרץ קושיא גדולה היא בעיני למה לא החמירו בפרק זה בורר (דף כ"ה.) בההוא טבחא דנפיק טרפה מתותי ידיה שילך למקום שאין מכירין וכו' ובבכורות על ההוא שהיה חשוד להיות מוכר תרומה לשם חולין וכל הנהו דההוא פירקא איירי דסגי להו בקבלת דברי חבירות ע"כ, ובמ"ש התוס' יתורץ זה דשאני טבח מפני שמערים שלא יעבירוהו מאומנותו אבל לרבינו דלית ליה האי טעמא כדכתב הרב"י בסימן ל"ד קשה. עוד קשה לי דברי הרב"י שם בסי' ל"ד והם בעיני כמעורבבים במ"ש ועוד טעם אחר יש בעד זומם וכו' ואחרי כן כתב ועוד טעם אחר כתבתי לקמן ולקמן כתב וכבר כתבתי לעיל דלהרמב"ם והרא"ש ז"ל וכו' ומיהו כפי אותו לשון שכתבתי בשם התוספות וכו' וזה בשנטל שכר על כך שהוא פסול בממון א"נ אפילו לא נטל שכר על כך כיון דעדות שקר העיד לא מתכשר וכו'. ואי איירי בטבח דעליה קא עסק קשה ודאי הלשון שכתב כיון דעדות שקר העיד וכו' דלא מתיישב הא בטבח ואם יש שם חסרון לשון ואיירי בעד זומם דקאמר דאיירי דנטל שכר א"נ אפילו לא נטל שכר כיון דעדות שקר העיד לא מתכשר לעדות עד שילך למקום וכו' כחמור שבפסולים וזה הטעם שרמז למעלה כשכתב ועוד טעם אחר כתבתי לקמן וכ"כ כאן ועוד טעם אחר כתבתי לעיל כלומר דיש בעד זומם

טעם זה מ"מ קשה מאי דכתב דהך טעמא שייך בנשבע לשקר במידי דממון דחשוד על השבועה אפילו דיהא שבועת ממון אמאי לא ליהוי כמלוה ברבית או אינך ואמאי הוי כחמור שבפסולים וצ"ע להבין דבריו שם שנראים כמעורבבים ובודאי שיש שם חסרון לשון. גם מה שכתב שם על מ"ש הנמוקי גבי טבח דאירי בששחטה לעצמו כשאמרו בגמ' או יוציא טריפה בדבר חשוב דאי לאחרים א"א דעברינן ליה וכתב עליו הרב"י דעוד יש הכרח אחר דאי לאחרים מאי איכפת ליה אי הוי דבר חשוב או לא גם אלו דברים תמוהים דאין כוונת הרב הנמוקי לדחות דלא איירי בשוחט בהמות של אחרים דהא ודאי פשיטא דמאי איכפת ליה אלא לעולם איירי בשוחט בהמות של עצמו אלא נשמר שלא נפרש דאירי בשוחט למכור לאחרים בהמות של עצמו דהא עברינן ליה אלא איירי בשוחט בהמת עצמו לאוכלה ולא למוכרה:

פרק יג

הלכה א

הקרובים פסולים וכו'. כתב הכ"מ וא"ת והלא גם שם מסיים בברייתא וכו'. דבריו הם קשים להולמם דמאי קשיא ליה בדיני ממונות אי קשיא בדיני ממונות דבין לזכות בין לחובה לא להוו אלא מדברי סופרים כיון דנפקא לן מקרא דמשפט אחד יהיה לכם זו אינה קושיא ודאי דהא טעמו הוא משום דלא למדום אלא באם אינו ענין וחובה בדיני ממונות לא נפקא ליה אלא בהיקש דמשפט אחד והיקש לא הוי באם אינו ענין ועוד מאי קא משני בתירוצא קמא וקאמר ולגבי דיני ממונות כיון דודאי לא מהימני לזכות הוא הדין לחובה וכו' ומנא ליה דמהני בזכות ואי מאי דקשיא בדיני ממונות הוי זכות לבד דמפקינן ליה באם אינו ענין בדיני נפשות ומייתינן ליה בדיני ממונות לא ליהוי אלא מדרבנן עדיין קשה הקושיא אחרונה שהקשיתי ועוד שאין לשונו מורה כן שכתב אבל לזכות ובדיני ממונות וכו' ולא היה לו לומר אלא לזכות בין בדיני ממונות בין בדיני נפשות לא מיפסל אלא מדרבנן ודבריו צריכים יישוב:

הלכה ו

כל אשה שאתה פסול לה כו'. מה שתמה הרב כ"מ על ההגהות שכתבו וכן פר"י דתרי בעל כאשתו לא אמרינן וכו' י"ל דלא כתבו בעלי ההגהות וכן פר"י אלא לענין הדין דשני בשני דלא אמרינן תרי בעל כאשתו אבל בודאי שהם מחולקים בענין ראשון בשני אלא שכתבו ההגהות דנפקא ליה לר"י האי מק"ו דראשון בשני ורבינו אע"פ שאינו מודה

לר"י בראשון בשני מ"מ בשני מודה ליה דתרי בעל כאשתו לא אמרינן ובערך זה אמר וכן פר"י:

פרק יד

הלכה ג

הואיל ורוב נשים בתולות נשאות וכתובה מדבריהם. קשה דאיך נתן הטעם מפני שכתובה מדבריהם אדרבא כיון דמן התורה אינו חייב כתובה ומדרבנן בלבד היא לא היה להם להחמיר כל כך ולומר שאפילו בגדול שיעיד מה שראה בקטנותו שיהא נאמן להוציא ממון שמן התורה אינו חייב בו, וכה"ג הקשה הרב כ"מ בפ"ג גבי קיום שטרות מדבריהם דלרבינו הוי איפכא דכיון דמן התורה אינו מועיל אפי' קיום היה לנו להחמיר ולא להקל, גם הר"ן ז"ל גבי מ"ש רבינו לקמן או לדחותו ממנה כתב דאין כוונתו לומר דמי שהוחזק בכשרות נאמן התינוק בכך דאם כן יותר היה ראוי לדחותו מתרומה של תורה ודומה להך קושיא דהקשיתי כאן וצ"ע:

הלכה ז

הכותב כל נכסיו לשני בני אדם וכו'. הרב הנמוקי בסוף פ"ק דמכות כתב בשם הרמ"ה דדקדק מההוא עובדא שם (דף ז'.) דאילעי וטוביה קריבי דערבא הוו דאמר שם טעמא דאי ליתיה ללוה בתר ערבא אזיל משמע הא לאו הכי כשרים אלמא כתב נכסיו לשני בני אדם והעדים קרובים לזה ורחוקים לזה כשרים להעיד לרחוק ע"כ וזו קושיא על רבינו שסובר בהפך. ונ"ל לתרץ ההיא עובדא דאיירי בעדי הלואה כדפירש"י ז"ל דבאו להעיד שזה לוה מזה ויצא ערב ובהא ודאי סברא הוא דלהימנו לגבי לוה אליבא דכ"ע וכדכתב הרמב"ן ז"ל הטעם בספר המלחמות וז"ל וכי העדים שאמרו מעידים אנו בראובן שהלוה לשמעון מנה וללוי מנה ונמצאו קרובים אצל לוי מי לא מהימני לגבי שמעון וכו' ומפני זה הטעם דחה פירוש זה דלא איירי בעדי הלואה אבל רבינו סובר דאיירי בעדי הלואה ומפני שיש טעם זה הוצרכו בגמ' לומר דאי לאו לוה בתר ערבא אזיל ומפני כך פסולים דאם לא היה שם טעם זה בלאו הכי פסולים משום דאית ליה לרבינו דכותב נכסיו לשני בני אדם והעדים קרובים לאחד דפסולים לשניהם:

פרק טו

הלכה ג

אפילו אמרו שנים מאנשי אותה העיר וכו'. בפרק חזקת (דף מ"ג.) אמרו על ברייתא דתנו מנה וכו' ואיבעית אימא לעולם כדקתני עניים ממש ובעניים דראמו עלייהו והיכי דמי אי דקיץ להו ליתבו בי תרי מינייהו מאי דקיץ להו ולדיינו הב"ע דלא קיץ להו ואיבעית אימא לעולם דקיץ להו וניחא להו כיון דרווח רווח ע"כ. ופירוש רבינו מבואר אבל הטור דכתב בחשן משפט סי' ז' וז"ל אין מועיל סילוק לומר יתנו להם אחרים קצבתם וידונו אותם הדיינים וכו' משמע דמפרש מאי דאמר בגמרא ליתבו בתרי מינייהו שר"ל שיתנו אחרים מה שמגיע לשני דיינים ליתן ור"ל בתרי מינייהו כלומר בעד תרי מינייהו יתנו מאי דקיץ להו ואח"כ ידונו ולא ידעתי מי דחקו להטור לפרש כן לומר דאחרים יתנו דפשטא דגמרא משמע דהם יתנו ועוד דאם יתנו אחרים בני העיר בעדם אפשר דמשום ההיא הנאה שעושים להם שנותנים בעדם ידונו לזכותם וכן כתב הרב הנמוקי בפרק חזקת גבי שותפין מעידין זה על זה דאם קבל עליו אחריות דעלמא והוא פוטרו דאז ודאי לא יעיד לו דכיון דאיכא סרך הנאה חיישינן לומר דבשביל זה מעיד לו א"כ הכא נמי אמרינן הכי. לכך ודאי נראה דפירוש רבינו עיקר ודברי הטור תמוהים כדפרישית ועוד יש לתמוה עליו דבהלכות עדות סימן ל"ח כתב אפי' אמרו שנים מבני העיר אנו נתן דבר הקצוב עלינו וכו' והיינו כפירוש רבינו ואם כן למה נטה מזה הפירוש בהלכות דיינים:

הואיל והן סמוכין על בני העיר כו'. רבינו סובר דכשתירצו ואיבעית אימא לעולם דקיץ להו וניחא להו כו' איירי בענין דרמו עלייהו כתירוצא קמא דאי לא ראמו עלייהו מאי איכפת להו דרווח להו ובהגהות אשירי כתוב אמר תנו מנה לעניי עירי אין דנין וכו' אפי' בעניים דלא ראמו עלייהו ואפי' דקיץ להו דכיון דרווח רווח ע"כ ודבר תימה הוא כיון דלא ראמו עלייהו מאי איכפת להו דרווח להו וכדכתיבנא. ומה שאמר רבינו שהנאה להם שיתעשרו וכו' כתב הרב"י סימן ז' בח"מ דהוא דלא כרשב"ם דמפרש דכיון דרווח דיש להם מעות בריוח כלומר הרי יש להם מעות ולמה יתנו כלום כיון שאינם צריכים ע"כ. ולי נראה דהכל פירוש אחד וכוונת רבינו במ"ש כדי שיתעשרו ר"ל שלא יהיו צריכים להם דכיון דיהיה להם מעות למה יתנו להם כלום:

פרק טז

הלכה א

שהרי אפשר וכו'. היינו דאמרינן בפרק חזקת (דף מ"ג:) ואי בעית אימא כגון דאית ליה סהדי כו' שבאותה הראיה אינו יכול להוציאה מיהודה וכדפירש שם רשב"ם וכן הרי"ף ז"ל בהלכות דכיון דאית ליה ליהודה תרי סהדי דדיליה הוי הקרקע אע"ג דא"ל לשמעון תרי אמרינן אוקי ארעא היכא דקיימא ואי מפיק לה יהודה מוקמינן ליה בחזקתיה וכמ"ש שם רשב"ם יעויין שם. ומ"מ קשה לי בדברי רבינו דהברייתא איתא בפרק חזקת מכר לו בית מכר לו שדה וכו' ואוקמה רב ששת בראובן שגזל שדה משמעון ומכרה ללוי ואקשינן עליה ולוקמה בגזלן כלומר למה ליה לתנא לדחוק עצמו למיתני מכר לו בית גזלן ללוקח והלא היה יכול למצוא דין זה בגזלן עצמו בלא מכירה וכו' ותירצו משום דבעי למיתני סיפא וכו' ורבינו כתב בתחלה דין גזלן ונתן הטעם כמו שתירצו בגמרא ואי בעית אימא וכו' ואח"כ כתב דין הברייתא שכתב וכן אם מכר וכו' ונתן טעם שהראשון נוח לי וכו' דהיינו התירוץ הראשון האמור בגמרא ואם כוונתו להודיענו שני הטעמים היה לו לכתוב שני הטעמים בענין אחד ולא טעם אחד בדין הגזלן וטעם אחר בדין המכירה כאילו ליכא בהאי טעמא דהאי:

הלכה ד

ראובן שמכר פרה או טלית וכו'. הרב כ"מ העלה שרבינו פסק כרב זביד מכח ההיא דכתב רבינו פרק י"ט מהלכות מכירה הפך מה שהבין הטור בדברי רבינו בח"מ סימן ל"ז שהבין בדעתו ז"ל שפסק כרב פפא. ויש מי שהקשה על פירוש הרכ"מ בדברי רבינו קושיא חזקה דאי רבינו איירי במכר סתם איך כתב בתר הכי בד"א שיעיד ראובן וכו' כשבאו עדים והעידו שהם יודעים שראובן זה לא היתה לו קרקע מעולם וכו' הא כיון שמכר בסתם הוי כמי שקבל אחריות דאחריות טעות סופר הוא וכדכתב הרב כ"מ וא"כ אפילו שהיה לו קרקע למאי ניחוש אי להעמידה בפני ב"ח שלא יהיה לוה רשע הא לגבי לוקח נמי הוה לוה רשע כיון שמכרה לו באחריות. ולכך נ"ל דמה שהבין הטור בדברי רבינו עיקר וההיא דפרק י"ט שכתב רבינו יש ליישבה בכי האי גוונא פירוש לשונו כך המוכר קרקע לחבירו והתנה המוכר בפירוש שלא יהיה עליו אחריות אפי' שיהיה יודע בודאי שזו הארץ גזולה וכל זה הוא לשון התנאי ואח"כ יצאה מיד הלוקח אין המוכר חייב כלום שכל תנאי שבממון קיים וה"ז התנה בפירוש שאפילו שיהיה גזולה אין לו עליו כלום ואפי' רב פפא מודה לרב זביד בהא דלא פליג עליה אלא דוקא בשמכר סתם

בלא אחריות אבל היכא דפירש אפילו שיהיה גזולה שאין לו עליו כלום מודה ולשון אפי' נודע הוי כאילו אמר אפילו יודע שזו הארץ גזולה והוא לשון המשנה לעתיד ואע"פ שהוא דחוק קצת צ"ל כן ליישב דברי הטור וגם דברי רבינו דנראה דקשו אהדדי אע"פ שה"ה בפרק י"ט כתב דרבינו פסק כרב זביד וכדברי הרב"י:

הלכה ה

יראה לי שאם היו בהם קרובים כו'. דקדק רבינו באומרו אם היו בהם ולא כתב אם היו כולם וכדכתב הרב כ"מ דצריך השלשה מהם שיהיו כשרים וצ"ל ג"כ דהשלשה שעושים מעשה על פיהם צריכים להיות כשרים כלומר דאם שנים אמרו שלא לישב לעבר ושלשה אמרו לישב לעבר מוסיפין שנים וכדברי רשב"ג וכן פסק רבינו בפרק ד' מהלכות קידוש החדש וא"כ אותם השלשה שבעבורם צריך ההוספה אי היו קרובים ודאי דלאו כל כמינייהו אלא צריך שיהיו רחוקים זה מזה ולכך מוסיפין שהשנים בטלים וכל שכן השלשה שגומרים העיבור שאמרו במשנה ואם גמרו בשלשה מעוברת שצריך שיהיו כשרים ולא כתב רבינו דלא איכפת לן שיהו קרובים אלא הנוספים דזולתם היו יכולים ליגמר הענין ע"פ שלשה אלא שבעיבור הצריכו שבעה:

הלכה ו

ויש שכשר להעיד וכו'. הרב כ"מ דחה תירוץ התוס' שתירצו בפרק בא סימן (דף מ"ט:) והוא העלה ובודאי דבגמרא אית ליה שפיר דמתני' דיש שכשר להעיד וכו' אתי לאתויי אוהב ושונא וגר וכל הני אלא דר' יוחנן הוא דאמר לאתויי סומא באחת מעיניו משום דקבל כך מרבותיו ז"ל וכבר אתה רואה דהא דבפרק בא סימן אמרו היכי עביד הכי והאמר ר' יוחנן הלכה כסתם משנה וכו' ואמרינן לאתויי מאי ואמר ר' יוחנן לאתויי סומא וכו' ומדקאמר ואמרינן לאתויי מאי וכו' משמע דגמרא הוא דקשיא ליה לאתויי מאי ור' יוחנן הוא דתירץ הכי ולא כדפירש הרב כ"מ דגמרא לא קשיא ליה כלל דאית ליה לאתויי כל הני אלא ר' יוחנן הוא דאמר הכי דקיבל כן מרבותיו. לכך נ"ל לומר דתירוץ התוס' עיקר. וכי תימא עדיין קשה לימא לאתויי גר ומשוחרר דכשר להעיד ואינו כשר לדון עדיין איתא להא קושיא תירוצא שתירצו התוס' גבי אוהב ושונא דהתוס' תירצו שם דמתני' דקאמרה ואינו כשר לדון משמע דאינו כשר לדון כלל לשום אדם ואוהב ושונא הרי הם כשרים לכל העולם גם נאמר גבי גר דאע"ג דכשאין אמו מישראל אינו דן לישראל מכל מקום הרי יכול לדון לגר חבירו וכדאמר רבא בפרק מצות חליצה וכתבו רבינו בפרק י"א מהלכות סנהדרין וכיון שכן לא הוי מילתא פסיקתא דאינו כשר לדון משמע לשום אדם וכיון דלגר חבירו דן לא מיקרי אינו כשר לדון. גם מה שהקשה דילמא לאתויי זקן

וסריס וממזר וסומא באחת מעיניו שכשרים להעיד ואינם כשרים לדיני נפשות ומתני' דאינו כשר לדון נימא דבדיני נפשות איירי, זו מתורצת בעיני דכיון דכל הני כשרים לדון דיני ממונות ולא דיני נפשות א"כ בכללא דכייל מקמי הכי מתני' ויש שראוי לדון ד"מ ולא ראוי לדון ד"נ אית לן למכלל כל הני דמה שהוא כשר לדיני ממונות ולא לדיני נפשות לא הוה ליה למיתני דכשר להעיד ואינו כשר לדון כי היכי דלא תני ממזר וגר שאמו מישראל בהני אלא תני להו בכללי אחריני דכשרים לדון דיני ממונות ולא לדיני נפשות וכל הני אביזרייהו הוו אלא ודאי דכללא דכייל כאן מתני' ואינו כשר לדון הוי אינו כשר לדון כלל לא לממונות ולא לנפשות. ואי תימא עדיין קשה בהנהו תרי כללי דכייל מתני' בפרק בא סימן ובפרק אחד דיני ממונות (דף ל"ד:) ואמר רב יהודה התם ובפרק בא סימן חד לאתויי ממזר וחד לאתויי גר לימא דחד לאתויי ממזר וחד לאתויי כל אינך זקן וסריס ומי שאין לו בנים וכו' וי"ל דהנהו מסומא באחת מעיניו נפקא לן דכיון דכשר לדון סומא באחת מעיניו הוא הדין הני אבל גר איצטריך לאשמועינן כדאיתא התם דס"ד אמינא כיון דבא מטיפה פסולה לא ליתכשר לדיני ממונות קמ"ל:

האוהב והשונא וכו'. תמה הרב כ"מ למה לא כתב רבינו דאוהב הוי שושבינו ושונא הוי שלא דבר עמו שלשה ימים באיבה והשושבינות הוי ביום ראשון לבד ולא זכר הרב ז"ל מה שתירץ לזה בספר חשן משפט סימן ז' והוא הנכון דרבינו משום דראה דאמר רבא בכתובות לא לידון איניש לא למאן דרחים ליה וכו' פירש דרבנן פליגי ארבי יהודה ואית ליה דלדון בכל גוונא דרחים ליה או דסני ליה מיפסל. ומ"מ מ"ש שם הרב דסובר רבינו דהיינו לכתחלה אבל בדיעבד כשר לא משמע לי דהא כתב בפ' י"ג מהלכות אלו לפיכך האוהב והשונא כשר לעדות אע"פ שפסול לדיינות ולשון פסול משמע אפי' בדיעבד כמ"ש הוא עצמו ז"ל שם ועוד דכיון דמקרא מפקי רבנן פיסול דיינות דהיינו מקרא דלא אויב כדאיתא בפרק זה בורר משמע דאפי' בדיעבד פסול:

פרק יז

הלכה א

ואין לך עדות שמתקיימת בראיה וכו'. בפרק שבועת העדות (דף ל"ג:) אמרו שם ת"ר מנין שאין הכתוב מדבר אלא בתביעת ממון וכו' ומהנהו תנאי דמייתי התם בברייתא חד מינייהו ר' יוסי הגלילי דאמר הרי הוא אומר והוא עד או ראה או ידע בעדות המתקיימת בראיה בלא ידיעה ובידיעה בלא ראיה הכתוב מדבר ראיה בלא ידיעה כיצד מנה מניתי לך בפני פלוני ופלוני יבאו פלוני ופלוני ויעידו זו היא ראיה בלא ידיעה. ידיעה בלא

ראיה כיצד מנה הודית לי בפני פלוני ופלוני יבאו פלוני ופלוני ויעידו זו היא ידיעה בלא ראיה ע"כ. ומשם למד רבינו והביא ראיה כאן דבממון בראיה או בהודאת פיו סגי מהפסוק ההוא וכדפירשו ר' יוסי הגלילי:

הלכה ב

לפיכך מאיימין וכו'. ר"ל כיון דצריך שיעידו שיראו הדבר ואפי' שאמרו לו אנשים נאמנים לא יעיד מאיימין עליהם כדי שלא יעידו אלא מה שראו ממש ולא מה ששמעו:

הלכה ד

דרך מאמין לדבריו הרי אלו עדים וכו'. כתב הרב כ"מ שאם טען משטה הייתי בך נאמן ואינו נראה כן דודאי כיון ששתק אם אחר כך טען משטה הייתי בך אינו נאמן וכמו שנתבאר בהלכות טוען אבל מ"ש כאן דרך מאמין וכו' ר"ל שלא תהיה השתיקה דרך שחוק והתול וכיוצא בזה כתב בהל' מכירה סוף פרק ה' גבי קנין מחילה שהוא להודיע שאינו אומר דברים אלו כמשחק וכמהתל לפיכך אם אמר בלב שלם אני אמרתי וגמרתי לעשות דבר זה אין צריך דבר אחר כלל ע"כ ועל זה הדרך הוא מה שכתב כאן. ובגמרא בפרק זה בורר (דף כ"ט:) איכא תרי עובדי חדא דאמר עירי ושכבי ליהוו עלך סהדי ואחרינא דאמר חיי ומיתי להוו עלך סהדי ומשמע שם דאם שתק הלוה לא מצי למטען משטה הייתי בך והזכיר זה הטור בח"מ סי' ל"ג ולא ידעתי למה לא הזכיר זה רבינו לא כאן ולא בהל' טוען:

פרק יח

הלכה ב

ובמקום זה היינו עמכם ועם אלו כו'. קשה דמנין לו לרבינו דאם הזים לעדים ולמלוה וללוה שאמר עמנו הייתם אתם ואלו דלא הויא הזמה הא בפ"ק דמכות (דף ה'.) לא אמרו אלא עד שתסרה גופה של עדות או עד שתשקר גופה של עדות דהיינו גופן של עדים וכיון דאמר להם עמנו הייתם הרי הוסרו העדים ואע"פ שאמר ג"כ ללוה ולמלוה שהיו עמהם מאי איכפת לן עד שתאמר בשביל כך דלא מיקרי הזמה ומדברי הטור בח"מ סימן ל"ז משמע כך שכתב ומה יש בין הכחשה להזמה הכחשה אינה בגוף העדים כו' והזמה בגוף העדים שאומרים באותה שעה שאתם אומרים וכו' נראה דכיון דאמרו לעדים עמנו הייתם אע"פ שאמרו ג"כ ללוה ולמלוה שהיו עמהם מ"מ הזמה מיקרי ועוד נראה כן מהטעם שנתן שם ומפני זה האחרונים נאמנים כיון שמעידים על גופן של עדים והם אינם נאמנים על עצמם לומר לא עשינו כך וכך והוי כאילו העידו עליהם שהרגו את

הנפש או שחללו את השבת ע"כ משמע לפי זה הטעם דאפי' שהכחישו להם שהלוה והמלוה ג"כ היו עמהם כיון שהכחישו להם הוי כאילו פסלום בגזלנותא או בדבר אחר גם שם לא הונח לי בדברי הטור ז"ל למה הוצרך לתת טעם זה כיון דבגמ' אמרו דהזמה הוי חידוש כמו שנזכר בפרק מרובה (דף ע"ב:) ופרק זה בורר (דף כ"ז.) משמע דאין לדבר טעם מיהו לזה י"ל דהטור סבירא ליה דמה שהוזכר כן בגמרא הוא אליבא דרבא דאמר עד זומם מכאן ולהבא הוא נפסל אבל אביי דקי"ל כוותיה דאית ליה דלמפרע הוא נפסל לית ליה חידוש אלא דסובר דיש בדבר זה טעם והוא הטעם שנתן הטור אבל אין דעת רבינו כן אלא דבהא לא פליג אביי ארבא דאפילו אביי מודה דהוי חידוש ואין בדבר טעם ומפני שהוא סובר כן יש מקום למ"ש דבעינן הזמה לעדים לבד ולא שישתף עמהם ללוה ולמלוה וכמ"ש בסוף דבריו שהעדים שהזימום לא השגיחו על עצמה של עדות כלל כו' דהוא סובר דמ"ש בגמ' עד שתסרה גופה של עדות פירושו שיוסרו העדים לבד ולא שישתף עמהם דבר אחר דכיון דההזמה חידוש ואין בה טעם אין לך להוסיף עליה דאילו היה סובר הטעם שכתב הטור אין מקום למ"ש דכפי טעמו של הטור אפילו שישתף עם העדים הלוה והמלוה מיקרי הזמה ומ"מ איני יודע הכרח נכון לרבינו כדי שיסמוך עליו. אחרי כתבי ראיתי בפסקי מהר"י ן' לב ז"ל חלק ב' סימן ס"ג סובר דאית ליה לרבינו דהיכא דאמר עמנו היו הלוה והעדים במקום פלוני דהוי הזמה ולדעתו מ"ש רבינו עמכם ועם אלו הוא משום דלא שנו המקום שאמרו באותו המקום שאתם אומרים שם היינו אבל שנו המקום ואמרו במקום אחר הייתם עמנו אפילו שיאמרו הלוה גם כן הוי הזמה ודחק עצמו הרבה בלשון רבינו יע"ש. והכריח כן ממאי דאמרינן בפרק מרובה (דף ע"ג:) דאפכינהו ואזמינהו. ול"נ לתרץ דשאני התם שהם דברים חלוקים שאומר אותו יום עמנו הייתם במקום פלוני וביום אחר היה הדבר והיה בהפך וההזמה הוי לחוד וההכחשה לחוד ולכך מהני התם הזמה אע"פ שהיה עמה הכחשה משא"כ כאן וקל להבין. ומ"ש הרב"י בסימן ל"ח דמ"ש הטור בגוף העדות צריך לגרוס בגוף העדים נ"ל דאין לשבש הספרים בשביל כך דהטור נמשך אחר לשון הגמ' שאמר בפ"ק דמכות גופה של עדות ופירש"י ז"ל שם גופן של עדים:

הלכה ח

אמרו שניהם עדות שקר העדנו כו'. בפרק כיצד העדים (דף ג'.) אמר רב יהודה אמר רב עד זומם משלם לפי חלקו וכו' ואמרו שם מאי משלם לפי חלקו אי לימא דהאי משלם פלגא כו' ואמר שם אמר רבא באומר עדות שקר העדתי והקשו שם כל כמיניה ופירש"י ז"ל וכי יכול הוא לחזור בו ויפטר הנדון מלשלם ע"כ ומשמע דכיון דאינו נאמן לפטור

הנדון אינו מחייב עצמו בכך ומפני כן כתב רבינו דאין משלמין על פיהם כשיאמרו שקר העדנו אבל רבינו ירוחם כתב במשרים נתיב א' ב' חלק ז' דהא דאין משלמין ע"פ עצמו דוקא כשאמר העדנו בב"ד וכו' אבל אמרו העדנו שקר משלמין ע"פ עצמן למאן דדאין דינא דגרמי שאין זה קנס וכן כתב הרא"ש בתשובות סוף כלל נ"ט דהעדים שאמרו שחתמו שקר מחמת שקרותן לא מהימנינן להו במאי דאמרי להפסיד לראובן וכו' אבל לגבי דידהו מהימני דהודאת בעל דין כו' גם בשעת מעשה שחתמו שקר נעשה מיד ההיזק לשמעון כו' משמע דאע"ג דאינם נאמנין לענין ביטול העדות הם נאמנים לחייב עצמם הפך דברי רבינו וקשה עליהם דסוגיא לא משמע הכי כדכתיבנא דאם נאמן לחייב עצמו מאי פריך כל כמיניה לימא דמ"ש עד זומם משלם לפי חלקו היינו דאע"פ שאינו מועיל להפטר הנדון מ"מ משלם שנאמן לחייב עצמו מיהו לתשובת הרא"ש ז"ל אינו קשה כל כך דאפשר דשאני התם דעשו מעשה וחתמו אע"פ שאין חילוק זה ברור אבל לרבינו ירוחם קשה טובא. לכך נראה לומר דהם סוברים דמה שהקשו בגמ' הוא דהיכי קרי ליה עד זומם דמשמע דהוא פסול ונפטר הנדון הא לא מיפטר הנדון בהכי אבל מכל מקום ודאי דהוא חייב ולא קשה ליה לגמ' אהא אלא אמאי דקרי ליה עד זומם דמשמע דהוא פסול ואפשר דלזה כיון רש"י ז"ל שכתב וכי יכול לחזור בו ויפטר הנדון משמע דלא קשה ליה מחיובא דידיה דחייב לשלם אלא מדקרי ליה עד זומם דמשמע דפטור הנדון מיהו אין זה מוכרח דמאי דפירש"י ז"ל פיטור הנדון הוא משום דהא בהא תליא דכיון דלא נפטר הנדון ודאי דאינו חייב לשלם אי אפשר דלרבותא נקטיה כדכתב הטור בשם ר"ח בסימן ל"ח דל"מ שאין משלמין ע"פ עצמן אלא אפי' העדות שהעידו נכונה וכו' ומ"מ למדנו דהוצרך הטור לכתוב דין זה בשם ר"ח בסימן ל"ח לאפוקי מדברי רבינו ירוחם והרא"ש ז"ל דאית להו דנאמנים לחייב עצמם ונסתלקה תמיהת הרב בית יוסף שתמה שם דלמה הוצרך לכתוב הדבר בשם ר"ח דטובא אשמעינן כדכתיבנא ואין אנו צריכים לדחוק במה שדחק דגירסא אחרת נזדמנה לטור:

פרק יט

הלכה ג

אין עדי השטר נעשין זוממין וכו'. כן כתב הרי"ף ז"ל בפ' מרובה ואע"פ שכתב בסוף דבריו וכל הני מילי לתרוצי פירוש דרבוותא קא כתבינן להו אבל מתני' ומתניתא לא איירי בעדים זוממים אלא בעדות על פה אבל בעדות בשטר לא אשכחן להו ראיה דאיירי ביה כלל דמילתא דחיקא היא כו', לא כתב כן מפני שהוא אינו סובר הדין כן אלא דחיקא

ליה לאוקומי בהך אוקימתא מתניתין וכן מוכיח לשונו אבל רבינו ירוחם כתב בנתיב שני חלק ז' ויש דעות חלוקות בזה ורי"ף תפס עיקר פירוש ראשון דלא מיירי כלל בעדות שטר אלא בעדות על פה עד כאן משמע דאית ליה דפליג הרי"ף בענין הדין דאם לא כן למה הוא מביא סברת הרי"ף ותימה הוא דאין לשון הרי"ף משמע כן ועוד מדברי רבינו תלמידו יוכיחו והר"ז ז"ל כתב הר"ן בשמו בפרק האשה שנתארמלה וז"ל ועוד כתב דבעדות על פה הוא דאיכא הזמה ולא בעדות בשטר לעולם משמע דסבירא ליה ז"ל אפילו כתב בשטר שבזמנו כתבוהו משום דהזמה חידוש הוא ואין לך בו אלא חידושו דסתם עדות בעל פה הוא וכו' ע"כ. ויש לתמוה עליו דההיא ברייתא דגט פשוט שהזכיר הר"ן ז"ל בשם הר"ז הוי תיובתיה שאמרו שם שטר כשר ועדיו כשרים שמא איחרוהו וכתבוהו ואי איתא דאין הזמה בשטר אפילו דבזמנו כתבוהו ליכא הזמה ולמה תלה הטעם שמא איחרוהו וכתבוהו ומיהו עם לשון הר"ז ז"ל בספר המלחמות שכתב בדין זה אתי שפיר שכתב ועוד אין הזמה לעולם לשלם ממון אלא בעדות על פה משמע דמ"ש שאין מועיל הזמה בשטר הוא לחייב העדים אבל מ"מ לבטל העדות ודאי דסגי דלא גרע מהכחשה דבשלמא בענין חיוב העדים הראשונים דהוי חידוש בהא אמרינן אין לך בו אלא חידושו אבל לענין ביטול העדות לא אמרינן הכי והשתא אתי שפיר דקאמרה הברייתא שמא אחרוהו משום דאמר השטר כשר ועדיו כשרים ואי לאו טעמא דאיחרוהו היה מועיל ההזמה לפחות לבטל השטר ולהיות כעדות מוכחשת:

פרק כ

הלכה ג

והשנים האחרים וכו'. על מה שהשיג הר"א ז"ל על דברי רבינו תירץ הכ"מ דס"ד אמינא כיון דבטלה העדות כולם יהיו נענשים אפילו האחרונים קמ"ל ואני תמה עליו איך אפשר לומר כן כיון דלא הזימו לאחרונים למה יהיו נענשים ועוד דלמה אמר שהיה בין דבריהם ודברי הראשונים הפסק דמשמע דמפני שהיה הפסק ביניהם אין נענשים הלא אפי' לא היה ביניהם הפסק לא היו ראוי שיהיו נענשים אחרונים כיון שלא הוזמו ובשלמא לענין עונש הראשונים ודאי דיש לחלק בכך דאם אין הפסק ביניהם לאחרונים אינם נענשים עד שיזומו ג"כ האחרונים אבל אם יש הפסק ביניהם היו נענשים אע"פ שלא יזימו לאחרונים אבל לענין עונש האחרונים ודאי דבכל ענין אין ראוי לעונשם כיון שלא הוזמו. לכך נראה לי לפרש דברי רבינו דאפילו הוזמו אחרונים קאמר דאינם נענשים כיון דהם באו להעיד אחר שהעידו הראשונים וכבר היה חייב מיתה ע"פ הראשונים א"כ הם לא באו להעיד

אלא על גברא קטילא כיון שכבר חייב מיתה ובשלמא כשהעידו תכ"ד הוי כולם כעדות אחת ואע"פ שהיה מתקיים העדות בשנים הראשונים כבר א"ר עקיבא במשנה בפ"ק דמכות (דף ה':) דבא השלישי להחמיר עליו ולהיות לו עונש בין הראשונים כיון שנטפל לעוברי עבירה אבל כשיש הפסק ביניהם הוי כאילו כבר העידו הראשונים ונגמר הדין על פיהם וא"כ אפי' הוזמו האחרונים פטורים ומ"מ לענין ביטול העדות נראה דכולם נתבטלו אע"פ שלא הוזמו האחרונים דהוי כעדות אחת דמסתמא אמר ודאי שראו כולם יחד המעשה כאחד ובאו להעיד בב"ד יחד וא"כ הרי נצטרפו לענין ביטול העדות:

הלכה ד

ואין לעדים זוממין שגגה לפי שאין בה מעשה כו'. דברי רבינו קשים להולמם כמו שתמה הרב כ"מ ומה שרצה לתרץ ראשונה וכתב שנראה שרבינו מפרש שכחנו האיסור כו' לא ידעתי איך כתב כך דרש"י ז"ל פירש שיוכלו לומר שכחנו ההתראה וא"א לפרש באופן אחר ואם כוונתו במ"ש שכחנו האיסור הוי כפירוש רש"י ז"ל מה הוצרך לומר שרבינו מפרש כן דנראה דנשמר מפירוש אחר והלא פשט ההלכה הוא כן וכ"ע מפרשי הכי ועוד לא הועיל בכל מה שפירש כלום וכמו שהקשה הוא עצמו אחרי כן. ונ"ל לתרץ בדוחק דהגירסא הנכונה היא לפי שאין בה מעשה ולא גרסינן אין בהם מעשה כמקצת ספרים דגרסי הכי ומ"ש אין בה הכוונה הוא מ"ש אביי בכתובות (דף ל"ג.) מי איכא מידי דאינהו בעו קטיל בלא התראה ואינהו בעו התראה ר"ל כדפירש רש"י ז"ל שהם זממו להרוג את זה בעדות שלא היה ולא נברא ולא התרו בו ההתראה וזו היא כוונת רבינו באומרו שאין בה מעשה ר"ל שהמעשה לא היה בעולם והם רצו להרוג את זה בלא התראה והגם כי הוא פירוש דחוק כך נ"ל ליישב כן דבריו בדוחק:

הלכה ז

עדים שהעידו על איש טריפה וכו'. בהלכות רוצח פ"ב כתב רבינו אדם טריפה שהרג את הנפש וכו' וכל עדות שאינה ראויה להזמה אינה עדות בדיני נפשות ע"כ. וקשה לשונו שכתב בדיני נפשות דמשמע דבדיני ממונות הוי עדות והא בפ' הנשרפין (דף ע"ח.) אמרו סתם כל עדות שאי אתה יכול להזימה אינה עדות ומשמע בין בממון בין בנפשות דבממון ג"כ שייכא הזמה וכן נראה מדברי הר"ן בסוף פ' האשה שנתארמלה דהאי טעמא דעדות שאי אתה יכול להזימה איתיה נמי בממון:

פרק כא

הלכה א

ומשלמין דמי טובת הנאה כו'. הרב כ"מ כתב שפירוש רבינו כפירוש הרא"ש ז"ל ואני אומר דנהי דלענין פירוש מ"ש בגמ' בבעל וכן באשה דפירוש רבינו כדברי הרי"ף ז"ל והרא"ש ז"ל אבל מ"מ יש חילוק ביניהם וקשה טובא על רבינו מה שלא יקשה על הרא"ש ז"ל דלהרא"ש ז"ל אין שמין אלא זכות ספיקו שזה היו העדים רוצים לאבדו דהרא"ש כתב בפסקיו דפירוש בבא זו הוא כדרך פירוש הבבא אחרת הסמוכה במשנה שאמר שם אומדין כמה אדם רוצה ליתן ויהיו בידיו אלף זוז וכו' ופירוש דהאי בבא הכי הוי ד"מ כתובה זו היא מאה מנה ואם יאמר לאדם שיפרע כתובה זו עכשיו לא יתן אלא עשרים מנה מפני שרוצה להשתמש באלו המעות עד שימות הוא או עד שיגרש לאשתו ועוד שאפשר שתמות אשתו בחייו ולא תבא כתובה זו לידי גיבוי לעולם א"כ בודאי שלא היה נותן אלא דבר מועט בה שהוא עשרים או שלשים מנה כפי מה שישומו ב"ד והשאר שהם שבעים מנה היה נפסד הבעל הזה בעדות אלה העדים שהיו מחייבים לתת לו הכתובה כעת משלם שהם מאה מנה לכך יפרעו לו הזוממים מה שהיו רוצים להפסידו משום ועשיתם לו כאשר זמם שהם שבעים מנה אבל לפירוש רבינו קשה טובא כמו שהקשה שם רש"י ז"ל דאין שמין זה אלא זכות ספיקו ואינו בדין אלא שישומו זכות ספיקו שהוא מה שהיו רוצים להפסידו ד"מ אם היה רוצה למכור כתובתה זו של מאה מנה לא יקחנה אלא בעשרים או שלשים מנה שהוא דבר מועט מפני הטעם שאמרנו למעלה שהלוקח יאמר מי יאמר לי שתבוא כתובה זו לידי גביה אולי תמות היא בחיי בעלה ואפילו ימות הוא בחייה או יגרשנה יהיה זה לזמן ארוך ומפני כן לא יתן אלא דבר מועט עשרים או שלשים כאשר ישומו ב"ד וא"כ למה אתה אומר שישלמו העדים זה הדבר מועט לבעל הרי רצו להפסידו שבעים מנה כמ"ש שהיו מחייבים אותו לפרוע עכשיו כתובתה משלם וא"כ היה ראוי שיחייבוהו לפרוע לבעל השבעים מנה ולא הדבר המועט שתוכל למכור היא כתובתה כי יותר מזה רצו להפסידו וכ"ש לעיל לפירוש הרא"ש גם הרי"ף ז"ל לא פירוש דבריו בענין השומא ואפשר שתהיה על אופן שכתב הרא"ש אבל לרבינו שכתב ששמין מה שתוכל היא למכור וישלמו דמי טובת הנאה קשה וזו היא הקושיא שהקשה רש"י ז"ל לפירוש שני שפירש ששמע ומפני כן דחאו אבל פירוש הראשון שפירש ניחא ליה ומ"ש הרב כ"מ שרש"י ז"ל פירש בדרך אחרת וכתב שלבו מגמגם לא כתב כן רש"י אלא על פירוש השני ששמע אבל פירוש הראשון אתי ליה שפיר והוא הפירוש שתפס עיקר. ולתרץ דברי רבינו נראה לי בדוחק דמפני לשון המשנה שמוכיח כן כמו שאמרו

שם כמה אדם רוצה ליתן בכתובתה של זו וכו' דמשמע דשמין מה שהיא יכולה למכור בטובת הנאה לכך פירש רבינו כן וסובר רבינו דאינם משלמים לו הכתובה משלם משום דהא עבדי ליה טיבותא דפטרי ליה משאר כסות ועונה וכן לה אינם פורעים שאר כסות ועונה וכדהקשו שם התוס' משום דאם היו גורמים לה רעה זאת מ"מ היו עושים לה טובה שהיה פורע לה כתובתה משלם שלא היתה שוה עתה אלא מה שהיתה יכולה למכור בטובת הנאה ולכך שיערו חכמים ואמרו שלה לא יפרעו כלום ולבעל לא יפרעו כל מה שהיו רוצים להפסידו משלם שהרי היו עושים לו טובה מפיטור שאר כסות ועונה ולא יפרע אלא מה שתוכל היא למכור בטובת הנאה. וראיתי לטור בח"מ שכתב בדברי הרא"ש ז"ל שכתב אומדין כמה אדם רוצה ליתן בכתובתה של זאת אם היא עומדת לגבות מיד ורואין כמה היא שוה למי שבא לקנותה מספק כו' ומאי דביני ביני יתנו הם לבעל שכל כך באים להפסידו כו' כלומר אם כתובה זו של מאה מנה היתה עומדת לגבות מיד היה נותן הלוקח תשעים מנה בעדה ומי שבא לקנותה על הספק אם תתאלמן כו' יתן בעדה ד"מ שלשים מנה והם ישלמו לבעל ששים מנה שיש בין התשעים והשלשים שזה היו רוצים להפסידו לבעל. כך נראה פירוש דברי הטור וקשה לי עליהם למה לא ישלמו מה שיש בין הל' עד המאה שהם שבעים כנראה מדברי הרא"ש ז"ל ולמה יפסיד אותם העשרים מפני שהלוקח יפחות אותם העשרים מפני הטורח שהוא יטרח לגבות כתובה זו אע"פ שהיא עומדת לגבות מיד אבל הבעל אין ראוי שיפסיד אותם העשר כיון שעל זה היו באים לחייבו שיפרע המאה משלם וצ"ע:

הלכה ב

עד ה' שנים כו'. לאו דוקא נקט רבינו עד ה' דהוא הדין עד עשר שנים ואע"ג דתעבור השמיטה באמצע וא"כ לפי עדותם היה מפסיד הכל בשביעית הבא בתוך עשר שנים ישמט החוב וא"כ כולהו בעו לשלומי העדים כדאמרי בגמ' בפ"ק דמכות בלישנא קמא הא קי"ל כלישנא בתרא דהמלוה חבירו לעשר שנים אין שביעית משמטתו וכדפסק רבינו בהלכות שמיטה ויובל ואם כן אפי' שיהיה המלוה לעשר שנים אין השביעית משמטת אותו ולא אמרינן דכוליה בעי לשלומי ליה:

הלכה ג

לפיכך אם העידו עליו שאכל פירות וכו'. בדפוס של כ"מ כתוב כאן חצי נזק וט"ס הוא וצריך להיות נזק שלם דכיון דהוי שן ורגל כי אורחייהו ברשות הניזק נזק שלם באים לחייבו וכן הוא בדפוס ויניציאה:

הלכה ד

העידו על פלוני שהפיל שן עבדו וכו'. הרב כ"מ כתב לתרץ קושית הר"א ז"ל דראוי לחייב העדים דדבר קרוב הוא שהיה תופס וכו' והדבר קשה קצת דהם לא הפסידוהו אלא אם יתפוס ואנו מחייבים לעדים שישלמו לו. ואפשר לומר דרבינו לא קאמר אלא אם תפס ג"כ הוא מהעדים ואע"פ שלא ביארו כן עשה בפ"ה מהלכות עבדים שכתב שם המפיל שן עבדו וסמא את עינו כו' ונותן לו דמי עינו וכו' ושם השיגו הר"א ז"ל כמו שהשיגו כאן ותירץ שם הרכ"מ א"נ האי נותן לו דמי עינו דקאמר לא שגוזרים ב"ד שיתן לו דמי עינו וכו' אלא היינו לומר שאם תפס אין מוציאין מידו וסמך על מ"ש בפ' י' מהל' חובל גם כאן נאמר כן ומ"מ אינו מספיק כל כך דכאן הוי דבר חדש לענין העדים זוממין שלא פירש הדבר בשום מקום וא"כ היה לו לבאר ולא לסמוך על מ"ש שם:

ואח"כ נמצא הדבר וכו'. קשה דאם כוונת רבינו לומר שאחר שהוזמו העדים באו עדים אחרים ואמרו הדבר שהעידו אותם העדים ביום שלאחריו היה ובהפך היה ד"מ אם הם העידו שהיה הדבר בעשרה בניסן ולא היה אלא באחד עשר והיה הדבר בהפך ממה שאמר שם שתחילה הפיל שנו ואח"כ סימא את עינו א"כ כוליה עבד צריכים המוזמים לפרוע דכי מחייבי ליה מיום י' בניסן להוציא העבד לחירות אכתי לאו בר חיובא הוא וכן הקשו בפרק מרובה (דף ע"ד.) אי דקא מאחרי אחורי הני בתראי אכתי דמי עבד לרב בעו שלומי דכי מחייבי ליה לגברא אכתי גברא לאו בר חיובא הוא. ואם כוונת רבינו שהעידו שהיה ביום הקודם לו בט' בניסן אכתי קשה קושיא אחריתי דהקשו שם בגמ' ואמרו אלא דקא מקדמי אקדומי הני בתראי אי דלא עמד בדין אכתי דמי כוליה עבד לרב בעו שלומי ליה דאכתי גברא לא מיחייב ולכך הוצרכו להעמיד בגמ' דעמד בדין ופירש"י כלומר שעמד בדין על החבלות הללו ע"י עדים אחרים בב"ד אחר וכו' ואם כוונת רבינו שעמד בדין היה לו לפרש כמו שפירשו אותו בגמרא, ואולי שסמך על מה שכתב בפ' תשעה עשר מהלכות אלו שנים שאמרו באחד בשבת הרג זה את הנפש וכו' ושם פירש רבינו דאם העדים האחרים שהזימו לראשונים אע"פ שהעידו שהמעשה אמת היה אם לא נגמר דינו בעת שבאו הראשונים להעיד שנהרגין העדים הראשונים משום שבאותה שעה אכתי גברא לאו בר חיובא הוא והוא הדין כאן דזיל בתר טעמא. עוד יש להקשות על רבינו מה שהקשה הרב כ"מ אבל מ"מ אני תמה עליו דלמה הוצרך להקשות משום דרבינו פסק כרבא דאמר הכחשה תחלת הזמה אפילו נימא דהכחשה לאו תחלת הזמה מ"מ משלמין דמי עין לעבד דכיון דהעידו דהפיל שנו אח"כ הרי לא אתכחוש קמאי כלל במאי דאמרי בתראי דיש בכלל מאתים מנה ובכלל דמי עינו איכא דמי שנו וכמו שאמרו

שם דיוקא דרבא מהיכא וכו' אילימא מרישא רישא מי קא מתכחשי מציעאי וכו' ולכך אמרו בגמ' דדייק מסיפא דברישא ליכא הכחשה וא"כ בכל גוונא איכא לאקשויי על דברי רבינו דאפי' דהוכחשו קודם שהוזמו ישלמו דמי עין לעבד אפי' דנימא דהכחשה לאו תחלת הזמה ולמה הוצרך הרב כ"מ לומר דרבינו פסק כרבא ואולי דקושטא דמילתא קאמר הרב כ"מ אבל קושיא בלאו הכי איתא. ונראה לי לתרץ לעיקר הקושיא דרבינו נקט ואח"כ לרבותא לא מבעיא אם המזימים שהזימו להם הם עצמם הכחישוהו וכמו שאמרו בגמרא דאפכינהו ואזמינהו דאז ודאי אינם משלמים אלא דמי עין בלבד ולא דמי כולו כיון דהמזימים עצמם אמרו שהענין היה אמת אלא שהיה בהפך אלא אפי' שהמכחישים להם באו אחר המזימים דסד"א כיון דבשעת ההזמה לא היו שם עדים שהיה הדבר אמת אע"פ שהעדים באו אחרי כן לישלמו לכוליה עבדא דבתר שעת הזמה אזלינן ובאותה שעה הרי היו מוזמים מכל וכל אע"פ שבאו אחרי כן עדים שאמת הדבר והיה בהפך לא ניחוש להו קמ"ל דחיישינן להו ולא משלם אלא דמי עין ולא דמי כולי עבדא:

הלכה ה

בא עד אחד והעיד שזנתה אחר קנוי וסתירה ונמצאו זוממין וכו'. בדפוס כ"מ הלשון מוטעה ובדפוס ראשון של ויניציאה הוא נכון וז"ל שם בא עד אחד והעיד שזנתה וכו' (כמ"ש בפנים):

הלכה ו

שנים שהעידו על זה שגנב וכו'. כתב הרב כ"מ ובנמצא אחד מן הראשונים זומם בטלה כל העדות ופירש"י אפילו חזרו והוזמו וכו' ומוכרח הוא ורבינו לא חשש לפרש לסבה שכתבתי ע"כ. ואני תמה עליו דטעמו של רש"י ז"ל הוא משום דהוכחשו מתחלה ואפי' הוזמו אחר כך לא מהני דמפרש מתניתין אליבא דאביי דאית ליה הכחשה לאו תחלת הזמה אבל אנן דקי"ל כרבא וכדפסק רבינו לעיל דהכחשה תחילת הזמה אם הוזמו אחר כך ודאי דחייבין לשלם וכ"כ התוס' בפרק מרובה (דף ע"ג.) בד"ה והוזמו על הגניבה וחזרו והוזמו על הטביחה וכו' דהקשו שם וא"ת אפילו למ"ד מכאן ולהבא וכו' תיקשי דמ"מ אם אין גניבה אין טביחה ואין מכירה וכו' ותירצו וי"ל משום דקסבר הכחשה תחילת הזמה היא ע"כ, משמע דלרבא אם הוזמו אחר כך חייבין לשלם ולכך רבינו לא כתב כדברי רש"י ז"ל מטעם דפסק כרבא ואית ליה דאם הוזמו אח"כ חייבין לשלם ולכך לא כתב אלא כדין המשנה לבד:

הלכה ח

הרי כת ראשונה ושנייה פטורין וכו'. קשה דהא מספקא לן בפרק כיצד הרגל (דף כ"ד.) אי שלשה ימים הוי ליעודי תורא או ליעודי גברא ונפקא מינה היכא דאתו תלתא כיתי סהדי בחד יומא דאי ליעודי תורא מיחייב ואי ליעודי גברא מיפטר עד דלייעדיה תלתא כיתי בתלתא יומי ואסיקנא בתיקו וכ"כ רבינו בפ"ו מהלכות נזקי ממון הרי זה ספק אם הועד וכו' ואמרו שם בפ' כיצד על ברייתא זו שהזכיר כאן רבינו וליעודי תורא מי ניחא ולימרו הנך בתראי אנן מנא ידעינן דכל דקאי בבי דינא לאסהודי בתורא קא אתו כלומר דמקמאי ודאי ליכא פירכא דמדהמתינו עד נגיחה ג' להעיד ודאי דבאו להעידו כדפירשו שם התוספות ורש"י ז"ל פירש בדרך אחרת לפי שיטתו אבל בתראי אמאי מיחייבי וא"כ אם באו שלש כיתות ביום אחד ודאי דהוי הדבר בהפך ממאי דכתב רבינו כאן דהאחרונים חייבים והכת הראשונה פטורה אא"כ היו רומזין זה לזה או באו רצופים או שהיו מכירין בעל השור וכו' וא"כ כיון דהדבר הוי בהפך היכא שבאו שלש כיתות ביום אחד היה לו לרבינו לבאר כן ואע"פ דאז הראשונים לא היו חייבים אלא מספק דאסיק הבעיא בתיקו כדכתיבנא מ"מ נפקא מינה טובא בין ראשונים לאחרונים דאחרונים ודאי דפטורים בלי שום ספק אבל הראשונים דהיינו כת ראשונה ושניה חייבים מספיקא דגמרא ונפקא מינה דאי תפס לא מפקינן לדעת רבינו דסובר דכל תיקו דממונא אי תפס לא מפקינן אבל אחרונים לית בהו ספיקא כלל ואפילו תפס מינייהו מפקינן דלא היה לו לרבינו לסתום הדברים כיון דבאו מבוארים בסוגיית הגמרא. ודעתי שדעת רבינו כדעת התוספות דגרסי אלא ולא כדברי רש"י דלרש"י איפשיטא בעיין ולדברי התוס' לא איפשיטא יע"ש:

הלכה ט

שעל פיהן בלבד הוא נהרג וכו'. קשה קצת דמשמע דאם לא היה על פיהן לבד נהרג לא משום דאמרינן דבר ולא חצי דבר והא הוא כתב בסמוך דשנים אומרים גנב ושנים אומרים אכל נהרגין אע"פ דאינו נהרג אלא ע"פ שתי הכיתות יחד דתרתי בעינן להמיתו גנב משל אביו ואכל ברשות אחרים. וי"ל דהכא רבינו טעמא רויחא נקט אבל לעולם דאפילו דאינו נהרג אלא בהצטרפות שתי הכיתות נהרגין היכא שהוזמו. וא"ת מאי שנא דשנים אומרים אחת בגבה ושנים אומרים אחת בכריסה שכתב רבינו בפרק ד' דאפילו לרבנן דאמרי דבר ואפילו חצי דבר לא מהני והכא בשנים אומרים גנב ושנים אומרים מכר וכן גבי בן סורר ומורה שנים אומרים גנב ושנים אומרים אכל אם הוזמו הכיתות נהרגין אע"ג דכל אחד מהן חצי דבר הוי דגניבת נפש אינו מספיק להמיתו אלא עם עדות

המכירה וכן עדות הגניבה אינו מספיק להמית בן סורר ומורה אלא עם האכילה ברשות אחרים ובשלמא לדברי התוס' בפרק מרובה (דף ע:) שחילקו בין ההיא דשנים אומרים אחת בגבה וכו' להההיא דשלש כיתות שמעידים כל אחד בכל שנה משום דשם הרי ראו בכל שנה כל מה שהיו יכולים לראות ניחא דהכא נמי בשעת גניבה הרי ראו כל מה שהיו יכולים לראות באותה שעה דהמכירה שמכר לנפש או האכילה ברשות אחרים גבי בן סורר ומורה אחר הגניבה היה ובשעת הגניבה לא היו העדים יכולים לראות יותר אבל להרי"ף ז"ל שחילק בפ' חזקת הבתים משום דשאני גבי שנים שכבר הועיל עדות כל כת וכת לענין אכילת הפירות ומגו דמהני לענין הפירות מהני לענין חזקה הא הכא ליכא למימר הכי דהני דמסהדי אגניבת נפש אין מחייבין אותו כלום אלא במכירה ג"כ שאז חייב מיתה וכן מי שהעידו על המכירה אין מחייבין אותו כלל אלא עם הגניבה וכן הבן סורר ומורה אין מחייבין אותו מיתה עדי הגניבה אלא יחד עם עדי אכילה וכן עדי האכילה אין מחייבין אותו אלא עם עדי הגניבה ובשלמא בההיא שהקשו התוס' בפ' מרובה להרי"ף מפ' התקבל שנים שאמרו בפנינו אמרה וכו' כבר תירץ הרב הנמוקי לדעתו ז"ל בפרק חזקת דהנך דאמרו בפנינו אמרה לא צריכי לאיצטרופי דהא לא מסהדי בגירושין אלא מסהדי דאיהי שויה להאי גברא שליח מש"ה מהני ומצטרפי ואע"ג דהני דאמרי בפנינו קבל צריכי לאיצטרופי להנהו דאמרי בפנינו אמרה הא אמרינן בפרק מרובה דאפילו ר' עקיבא דאית ליה דבר ולא חצי דבר מודה בעדי גניבה ובעדי טביחה דמצטרפי דאע"ג דעדי טביחה צריכים לעדי גניבה כיון דאין עדי גניבה צריכים לעדי טביחה עדות היא והכי נמי בפרק התקבל (דף ס"ג) גבי ההיא דשנים אמרו בפנינו אמרה וכו' מודה אפילו ר' עקיבא דשייך ביה ההוא טעמא גופיה דעדי אמירה לא צריכי לעדי קבלה כדכתיבנא אבל מכאן קשה להרי"ף ז"ל כדכתיבנא. וי"ל דגבי בן סורר ומורה אהני סהדותא דקמאי דאמרי גנב משל אביו לחייבו ממון שגנב ואפי' גבי גונב נפש דלא מהני סהדותייהו להכי מ"מ מהני סהדותייהו לפוסלו לעדות דקעבר בלאו דלא תגנוב וכדכתבו התוס' בפ' אלו הנחנקין (דף פ"ו:) בד"ה גניבה אתחלתא דמכירה היא וכו' וא"כ כיון דמהני סהדותייהו דקמאי למידי ולא צריכי לבתראי דמכירה ואכילה אע"ג דבתראי צריכי לקמאי מהני וכמ"ש בפ' מרובה גבי עדי גניבה וטביחה ומינה למדנו גם ההיא דפ' התקבל דשנים אמר בפנינו אמרה וכו' כדכתיבנא:

שמכרו לזה הישראל כו'. לא עלה על דעת רבינו ז"ל לומר דמכר לישראל ולא לעכו"ם כמו שהיה סובר הרב כ"מ עד שהוקשה בעיניו אלא כוונתו הוא שמכר לזה הישראל כלומר לישראל זה מכרו פלוני זה ולזה הישראל קאי לנמכר ר"ל שהגונב מכרו לזה

הישראל ונקט לומר שלא ידעו אם הוא עבדו של מי שמכרו אלא מה שידעו לבד הוא שמכרו לישראל לעבד:

הלכה י

בא על בתו של פלוני והוזמו נהרגין ומשלמין הקנס לאביה וכו'. בפ"ק דסנהדרין (דף י'.) בהאי מימרא פירש"י ז"ל דמשלמין ממון דקאמר ר"ל הכתובה שהיו מפסידין לה בעדותן דהיינו כתובה מן האירוסין וכתב דלא פליגא אמימרא דרב יוסף דקאמר לעיל הביא האב עדים והזימום וכו' נהרגין ואין משלמין דהתם כיון דנשאת כתובתה היא שלה והוי ממון ונפשות לחד אבל הכא כתובתה לאביה והוי ממון לזה ונפשות לזה. אבל רבינו נראה דלא רצה לפרש כן משום דהוא כתב בפרק י' מהלכות אישות דארוסה אין לה כתובה ודחיקא ליה לאוקומה בדכתב לה כתובה ולכך פירש האי ממון דומיא דממון דמימרא דרב יוסף דהוי קנס שהיה חייב הבעל ליתן דהיינו מאה כסף דעל הא קאמר רב יוסף משלם ממון לזה ונפשות לזה. זהו טעמו אבל באמת דברי רבינו מתמיהין אצלי דאמאי משלמים מאה כסף לאביה דמשמע דבסבת עדותן היה מפסיד מאה כסף הא ודאי אפילו לא היו הם מעידים לא היה נותן הבעל מאה כסף אע"פ שהוציא שם רע כיון דלא הביא עדים שקרים על כך ומהאי טעמא כתב רש"י ז"ל גבי הביא עדים והזימום לעדי הבעל דאין משלמים עדי הבעל מאה כסף דאם לא היו הם מעידים לא היה חייב הבעל מאה כסף וכן כתב רבינו פ"ג מהלכות נערה בתולה ועוד קשה דשם כתב דאפילו הביא עדים שקרים אם לא בעל אינו חייב על הוצאת שם רע מאה כסף דפסק כראב"י דאמר כן בפ' נערה שנתפתתה (דף מ"ה:) וכאן נראה דלא בעל דמשמע דנערה מאורסה הוי וכדפירש"י ועדיין לא נשאת ועוד קשה על רבינו א"כ לדעתו היכא דהזימום עדי האב לעדי הבעל אמאי כתב לעיל דאינו משלם ממון דהיינו המאה כסף שהרי היו מפסידים אותו לאב לפי דעתו דהא רש"י ז"ל נשמר מזה וכתב דאינו חייב על כך משום דבלא העדים לא היה חייב המוציא שם רע מאה כסף אבל לרבינו דלית ליה הא כדכתיבנא קשה טובא וצ"ע:

פרק כב

הלכה ג

הוציא ראובן שטר על לוי וכו' והוציא שמעון שטר שני כו'. כתב בעל התרומות בשער כ"ט איכא דקשיא להו מאי שנא הכא בשני מלוין ולוה אחד דאמרינן שניהן נשבעין ונוטלין ומאי שנא בדוכתא אחרינא דאמרינן היה חייב לשני יוסף בן שמעון ויש ללוה

שובר אחד שכתוב בו שטר יוסף בן שמעון עלי פרוע שטרות שניהם פרועים ולא אמרינן שנשבעין המלוין ונוטלין ומתרצין התם בשני יוסף בן שמעון אם נשבעין שניהם ונוטלין מן הלוה בודאי מפסיד הלוה דהא יש לו שובר מאחד מהן ועוד שהרי יכול לדחותן ולומר לכל אחד ואחד זה השובר שלך הוא שפרעתיך אבל הכא במתני' בעל הבית לא יכול למידחי מינייהו אע"פ שבשטר אחד חתומים עליו סהדי שקרי שמא המלוה לא הרגיש בעצמו דסהדי שקרי נינהו ושמא אמת היה שהלוה לו המנה ולפיכך שניהן נשבעין ונוטלים ע"כ:

הלכה ד

ואם הוציא אח"כ בין הוא בין אחר וכו'. לשון ההלכות בפ' כל הנשבעין כך הוא אבל היכא דאתא מלוה בהדי חד מינייהו גבי מיניה דהיינו דרב הונא וכו' ומפרש רבינו לשון ההלכות דאם אחר כך הוציא השטר האחר גובה אבל בעל התרומות פירש בשם רבינו אפרים תלמידו בהפך שכתב שם ומסתברא דאי טען לוה וא"ל לית לך גבאי כלום דהנך סהדי דבשטרא שקרי נינהו זיל אשתבע ושקול דינא הוא דמשתבע ליה ואי אתי בתר הכי ומפיק שטרא אחרינא וקא בעי לאשתבועי אמרינן ליה מה נפשך אי קמאי בקושטא קא מסהדי הני ודאי שקרי נינהו ואפי' בשבועה לית לך ואי הני סהדי בקושטא אהדר ליה לקמא מאי דשקלת מיניה והיינו דאמר הר"ן ז"ל אי אתא מלוה בהדי חד מינייהו גבי מינה אלמא מחד הוא דגבי וקרעינן ליה לאידך ומשתבע ליה ומיפטר ע"כ הרי ביאר דברי הרי"ף שאם גבה האחד שלא יוכל אחר כך לגבות האחר הפך דברי רבינו. עוד כתב שם בעל התרומות בשם רבינו אפרים על דברי הרי"ף ז"ל דמסתברא דהיכא דידעינן אנן דאיכא ביד ראובן שני שטרות על שני לווין בעדות שתי כיתי עדים המכחישות זו את זו דכל חד מינייהו מצי מדחי ליה ולא מפקינן מינייהו ואפילו קרעיה לחד מינייהו מצי אמר ליה ההוא דקרעת הוא דקושטא והאי דאשתייר בידך הוא דשקרא ומ"מ לא דמי לדרב הונא ע"כ, הרי פירש דברי הרי"ף ז"ל דמה שאמר דגבי בחד מינייהו היינו היכא שלא ידענו שיש לו שני שטרות אבל היכא דידענו שיש לו שני שטרות שחתומים השתי כתות כל אחד מהלוין מצי מדחי ליה ואין נראה כן מדברי רבינו ומ"מ בדין השני מלוין שהוציאו שני שטרות על לוה אחד לא פליג ודאי רבינו אפרים דגמרא ערוכה היא בפ' כל הנשבעין (דף מ"ז:) ובודאי מודה דכל אחד נשבע ונוטל כדכתב הרי"ף ז"ל. והוצרכתי לכתוב כן מפני שראיתי לרב בית יוסף שכתב בח"מ סימן ל"א דהרב בעל התרומות כתב בשם רבינו אפרים דחולק על דין זה דשני מלוין ולא עבדינן כוותיה ולענ"ד אינו כן דהוא העתיק הלשון שכתבתי בשם בעל התרומות ושם לא כתב כן אלא בדין מלוה

אחד שהוציא על שני לוין כדכתיבנא אבל בדין שני מלוין על לוה אחד בהא לא אירי כלל ובהא כ"ע מודו ואין בזה שום ספק כלל: